DERS NOTLARI

HUKUKUN TEMEL İLKELERİ

ÖZET BİLGİLER

HUKUKA GİRİŞ

KAYNAK: Vikipedi (Wikipedia) ***2022***

Açıklamalar

1. Bu kitap kesinlikle ücretsizdir. Herhangi bir bedel talep edilemez.
2. Kaynak belirtmeden alıntı yapılamaz, kullanılamaz.
3. Ticari amaçlı olarak basılamaz.
4. Öğrenciler tarafından fotokopi ile çoğaltılarak kullanılabilir.
5. Eğitimci ve Öğretimciler tarafından derslerde kullanılabilir.
6. Bu kitap içerisinde kısmen de olsa değişiklik yapılamaz.
7. Serbestçe dağıtılabilir ve paylaşılabilir.

Kaynak göstermek kaydıyla her tür alıntı yapılabilir.
(İlgili alıntılar için yasal gerekçedir.)

Vikipedi içerisindeki muhtelif sayfalardan derlenmiştir.

Kaynak:
Vikipedi (Wikipedia)

Türkiye

HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI

Kaynak:
Vikipedi (Wikipedia)

Ders Notları

Türkçe

BİRİNCİ SÜRÜM
Nisan, 2022 / TÜRKİYE

e-Kitap

F–KLAVYE

HUKUK

Hukuk toplumsal yaşam içerisinde ortaya çıkar ve koşullara göre biçimlenir. Hukukun ortaya çıkışındaki temel etken insanların toplum (en azından "topluluk") halinde yaşıyor oluşudur. Dolayısıyla hukuk sosyal bir ihtiyaçtır.

Hukukun Tanımı:
Toplumu düzen altına alan ve kişiler arası ilişkileri düzenleyen, ortak yaşamın huzur ve güven içinde sürdürülmesini sağlayan, gerektiğinde adaleti yerine getiren, kamu gücü ile desteklenen ve devlet tarafından çeşitli yaptırımlarla güvence altına alınan kurallar bütünüdür.

Hukukun öğeleri: 1) Kural, 2) Yaptırım, 3) Devlet. (Bunlar olmadan hukuk olamaz.)

"Hukuk": Sözcük Arapça kökenli olup, günümüz Türkçesine Osmanlıca üzerinden aktarılmıştır. Arapça çoğul eki ile "Haklar" (anlam genişlemesiyle "Haklar Sistemi") demektir.

"Tüze": Hukuk sözcüğünün Türkçe karşılığı olup, bu sözcüğün Asya Türkçesindeki kelime kökünde "Düzenleme" anlamı bulunur.

Diğer Bazı Dillerde "Hukuk" Sözcüğü
Yunanca **Canon** (Kanon) sözcüğü ile de bağlantısı bulunan *Arapça* **Kanun** sözcüğü *Farsça, Hintçe, Pakice ve Afganca* dillerinde hem "Yasa" (kural) hem de "Hukuk" (kurallar sistemi) anlamına gelir.

İus/Jus: *(Latince)* Aynı zamanda Hak demektir.
Recht: *(Almanca)* Hak, doğruluk manalarıyla bağlantılıdır.
Law: *(İngilizce)* Yasa anlamına da gelmektedir. (*Norveççe:* Lov)
Droit: *(Fransızca)* Ayrıca Hak anlamı da taşımaktadır.
Zakon: *(Rusça)* Yasa manası da taşır. *(Slav dillerinin çoğunda aynı kelime kullanılır.)*

Görüleceği üzere "Hukuk" sözcüğü pek çok dilde, hak ve yasa gibi anlamlarla yakından bağlantılıdır.

Hukuk ve Toplum

Hukuk sistemi insanların birbirlerine karşı "tahammül etmelerini" (katlanmalarını) ister. Bu herkesin uyması gereken bir zorunluluktur. Tahammül kelimesi etimolojik olarak Arapça kökenli olup "h-m-l" kökünden türemiştir ve bu kök taşıma ile ilgili sözcükler türetir. Dolayısıyla tahammül tıpkı ağır bir yük taşımak gibi zor bir işi üstlenmeyi, sırtına almayı ifade eder. Türkçe karşılığı olan katlanmak ise insanın iki büklüm olmasını, bacaklarının bükülmesini tanımlamaktadır. Dolayısıyla tahammül etmek (katlanmak) insanı kimi zaman zorlayan bir davranışsal gerekliliktir. Hukuk daha sonra ise bireylerin "Formel Saygı" gösterecek biçimde bir davranışla toplumsal ilişkilerini ve kamu hizmetlerini yerine getirmeleri beklenir.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

Formel Saygı (Resmi / Biçimsel Saygı): Gözlemlenebilen bir davranış biçimidir. Kişinin gerçek fikri olmayabilir. Zorlamayla ortaya çıkar. Bu zorlama bazen toplumsal bazen de hukuk kökenli olabilir. Örneğin Devlet Memurları Kanunu memurun amirine karşı saygılı davranmasını zorunlu kılar. (Türkçe'deki "Saygı Göstermek" deyimi bu durumu ifade eder.) Hukuk bu saygı türü ile ilgilenir.

İnformel (Gayrıresmi / Biçimdışı Saygı): Kişinin gerçek fikrinden kaynaklanır. İçseldir. Zorlama ile değiştirilemez. Ancak karşılıklı etkileşim ile zamanla olumlu veya olumsuz yönde kendiliğinden değişebilir. (Türkçe'deki "Saygı Duymak" deyimi ile ifade edilir.) Hukuk bu saygı türü ile ilgilenmez.

Hukuk sistemi insanların gerçek niyeti ve düşüncesi o yönde olmasa bile kamu görevlilerine ve onların da kendi aralarında hiyerarşik olarak birbirlerine karşı saygılı davranmalarını ister. Kimi zaman bunun bir tür aldatmaca olduğu düşünülebilir fakat kamu düzeninin sağlıklı yürüyebilmesi için bu bir zorunluluktur. (Ancak elbette ki saygının doğru anlaşılması, içeriğinin doğru tespit edilmesi gereklidir. Saygı beklentisi adı altında meselenin başka yerlere kaydırılması da başka sorunlar doğuracaktır.) Örneğin 60 kişilik bir sınıfta sadece 2 öğrenci dersi anlatan öğretmene karşı içinde saygı duymuyorsa ve -hukuk sistemi de buna izin verdiği takdirde- gerçek fikirlerine göre davranmaya kalkarlarsa sadece bu 2 öğrencinin yüzünden bir dönem boyunca o ders işlenemez hale gelebilir. Sosyoloji'deki maske kuramının da tespit ettiği üzere insanlardan farklı ortamlara göre farklı roller oynamaları (farklı maskeler takmaları) beklenir ve insanlar da buna göre davranırlar. Normal koşullar altında saygı davranışını sergileyen kişilerin bunu gerçekten yaptığının yoksa hukuk düzeni öyle istediği için mi ya da korkudan, göz girme gibi kişisel beklentilerden mi kaynaklandığını anlamaya çalışmanın gereği de yoktur, pratik bir faydası da bulunmaz. Bunun için çaba sarfetmek gereksizdir. Ancak teorik olarak bunu anlamak mümkün müdür sorusuna verilecek bir yanıt vardır. Kamu hizmetleri yürütülürken taraflar arasında eşitsiz bir ilişki bulunur. Yani taraflardan birine devlet fazladan yetki vermiştir. Örneğin amir ve memur arasında, öğrenci ve öğretmen arasında olduğu gibi. Kişiler ancak aralarındaki bu eşitsiz ilişki sona erip eşit hale geldiklerinde gerçek düşüncelerini ortaya çıkaracaklardır. Örneğin öğrenci mezun olduğunda, amir emekli olduğunda, memurun tayini çıktığında.

[*Ek Bilgi:* İnformel saygıyı Türk dili içerisinde karşılayacak ayrı bir kavram olmadığı için sıklıkla Formel saygı ile birbirine karıştırılır. Öteki taraftan informel saygının sevgi kavramı ile de karıştırıldığına rastlanır. Örneğin, "ben bu siyasetçiyi çok seviyorum" cümlesinde olduğu gibi. Oysaki bireylerin birbirlerini sevebilmeleri için bazı koşullar vardır, en azından yakın bir çevrede belirli bir süre de olsa birlikte yaşamak, birlikte bazı ortamlarda bulunmak, birlikte alışveriş yapmak, birlikte yolculuk etmek, birlikte yemek yemek gibi]

HUKUK FELSEFESİ: Hukukun düşünsel altyapısının nasıl oluştuğu, hukuk anlayışının ve ihtiyacının nasıl ortaya çıkıp geliştiği incelenir. Gerçek hayat içinde somut olaylara, soyut hukuk kurallarının nasıl uygulanacağı belirlenmeye ve bu nedenle ortaya çıkabilecek sorunlar anlaşılmaya çalışılır. Hukukun kaynağı, amacı, adalet kavramının içeriği ve oluşumu, hukuk düzenlerinin dayanakları başlıca ilgi alanlarıdır.

HUKUKUN TÜRLERİ

1. Pozitif (Müspet, Mevzu) Hukuk: Uygulanan, var olan, yürürlükte olan hukuktur. (*Mevzuat:* Bir alandaki yürürlükte olan hukuk kurallarının tümüdür. Ör: Yükseköğrenim Mevzuatı)

2. İdeal (Tabii) Hukuk: Olması gereken hukuktur. Var olan kuralların doğruluğu tartışılır. Ör: İdam cezasının doğruluğu tartışmaları.

3. Normatif Hukuk: Kural koyucu hukuktur. Pozitif hukukla ideal hukukun çatışmasından doğar ve yeni kurallar oluşur.

- *İlga:* Hukuk kuralının yürürlükten kaldırılması işlemidir.
- *Mülga:* Yürürlükten kaldırılmış. Ör: Mülga Madde, Mülga Kanun.

TOPLUMSAL KURALLAR

Bir toplumda, insanlar üzerinde etkili olan hukuktan başka kurallar da vardır. Bunların en önemlileri şunlardır:

1. *Din Kuralları:* Kaynağının insanüstü bir güç olduğuna inanılır. Bu güç çoğu zaman Tanrı inancı ile belirginleşir. Ayrıca pek çok dinde bu inancı tamamlayan Kutsal Kitap ve Elçi (Peygamber, Yalvaç) inançları bulunur. Kaynağı tanrısal olduğu için bu kuralların değiştirilmesi çok zor hatta imkansızdır. Değişik dinlerde kurallar insanları ölümden sonra diriliş, yeniden dünyaya gelme, cennet ve cehennem gibi farklı ödül ve cezalar ile iyi birer insan olmaya yöneltmeyi amaçlar.

2. *Gelenek (Örf) Kuralları:* Kaynağı toplumun kendisidir. Toplum bir fayda bulduğu için nesilden nesile aktarır. Din kuralları kadar olmasa da yine de değiştirilmeleri oldukça zordur. Toplumun kullandığı en önemli yöntemler dışlama, kınama, dayanışma, yardımlaşma, ziyaret gibi uygulamalardır.

   * ***Töre:*** Geçmiş çağlarda yazılı olmayan hukuk kuralları demektir. Çağdaş devletler (bazıları hariç), Töre'yi hukuk olarak kabul etmez.

3. *Görgü (Adap) Kuralları:* Kimi kaynaklara göre Gelenek kurallarının bir türüdür. Farklı sosyal çevrelerde ortama göre değişen basit davranış kalıplarıdır. Bu kurallar kişinin toplum içinde nasıl davranması gerektiğini düzenler. Selamlaşma, yemek yeme kuralları, saygılı davranma gibi. Uyulmadığında karşılaşılacak tepki hafiftir. Bu tepki çoğunlukla Ayıplama şeklindedir.

4. *Ahlak Kuralları:* İyiye ve doğruya yönelmiş eylemi talep eden kurallardır. Bazı davranışlara üstün değerler yüklenerek yapılması teşvik edilir. Ahlak kuralları bireylerin davranışlarını düzenlemeyi amaçlayan, bunu yaparken de iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış davranışın ne olduğu sorusuna cevaplar veren kuralların tümüdür. Kaynağı kişinin kendisidir. Yani dışarıdan bir zorlama olmadan kendiliğinden uygulanır. Fakat ahlakın nasıl edinildiği ayrı bir tartışma konusudur.

A) *Subjektif (Öznel) Ahlak:* Ahlakın doğuştan edinildiği, kişinin yaratılışından kaynaklandığı öne sürülür. Bu nedenle kişinin kendisine yaptığı telkinlerle oluşur. Vicdan önemli ve belirleyici bir kavram olarak görülür.

* ***Vicdan:*** İnsanın iyiyi veya kötüyü ayırt etmesini sağlayan, doğruyu veya yanlışı bulduran içsel güç ve yetenektir. Mecazen içsel bir mahkemedir. Özellikle hakimlerin (yargıçların) vicdani kanaatleriyle ve bağımsız olarak yani baskı altında kalmadan, kimseden tavsiye ve telkin almadan karar vermeleri gerekir. Arapça'da sözcüğün kökeninde "bulmak" manası vardır. ("Bulunç" sözcüğü Anadolu'da bazı yörelerde "Vicdan" anlamında kullanılır.)

B) *Objektif (Nesnel) Ahlak:* Ahlakın sonradan edinildiği, aile, okul, çevre, din gibi kurumlar aracılığıyla toplum tarafından bireye aktarıldığı kabul edilir. Felsefedeki "Tabula Rasa" (Boş Levha) anlayışı savunulur. Bu anlayışa göre insan zihni boş bir levha (tablo) gibidir. Doğumda insan zihni boştur ve sonradan toplumsal etkileşimle doldurulur. Bu nedenle Objektif Ahlak bireyin diğer insanlara nasıl davranacağını belirler.

Hukuk Kurallarının Diğer Toplumsal Kurallarla Karşılaştırılması

1. Toplumsal Kuralların hepsi de insanın doğru davranmasını sağlamayı amaçlar. (Amaç aynıdır.)
2. Hepsinde Emir, Yasak ve İzinler vardır. (Araçlar aynıdır.)
3. Diğer kural türlerinde Manevi (Soyut) Yaptırım vardır; Hukukta ise Maddi (Somut) Yaptırım vardır. Hapis veya Para Cezası gibi (Yöntem farklıdır.)
4. Hukuk kurallarında devlet güvencesi bulunur. Diğer toplumsal kurallarda devlet güvencesi yoktur. Birey diğer toplumsal kurallara uymak istemezse onu hiç kimse bunlara uymaya zorlayamaz. Oysa hukuk kurallarına uymaya devlet tarafından zorlanabilir.
5. Zannedilenin aksine hukuk kuralları neredeyse en sık değiştirilen kurallardır.

* Diğer kurallar zamanla Hukuk Kuralına dönüşebilir. Ör: Yaşlılara yer vermek bir gelenek kuralı iken çıkarılan bir yasa ile hukuk kuralına dönüşmüştür.

* Toplumsal, dinsel ve ahlaki olarak kötü olan her şey hukukta cezalandırılmak zorunda değildir. Ör: Yalan söylemek hukukta bir suç değildir. Yani her yalan söyleyene ceza verilmez. Ancak Yalancı Şahitlik ve Sahtekarlık gibi başkasına zarar veren yalanlar suçtur ve cezası vardır.

HUKUKUN İŞLEVLERİ

Hukukun toplumda iki işlevi vardır. Düzeni sağlar ve adaleti yerine getirir.

Düzen: Herhangi bir sistemin uyumlu ve amaca yönelik olarak işleyişidir. Düzen karmaşayı önler. Huzuru ve güveni sağlar. İnsanlar arasında barış ortamı oluşur. (*Arapça:* Nizam, *Latince:* Ordo, *İngilizce:* Order, *Almanca:* Ordnung, *Fransızca:* Ordre)

Adalet: İnsanlar arasında hakların korunmasının sağlanmasıdır. Fırsat Eşitliği, Hak Eşitliği gibi kavramların uygulanmasını gerçekleştirir. Adalet hukuk kurallarındaki en yüksek düşünceyi ifade eder. Hukuk, gücünü kişilerin kendilerine uygulanan kuralların adil olduğu yolundaki bir duyguya sahip olmalarından alır. Adalet sistemine (mahkemelere) düzen bozulduğunda ihtiyaç duyulur. (*Arapça:* Adalat, *Latince:* İustitia/Justitia, *İngilizce:* Justice, *Almanca:* Justiz, *Fransızca:* Justice)

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

* *Hak Eşitliği:* Herkesin doğuştan eşit haklara sahip olmasıdır. Güney Afrika Cumhuriyeti Anayasası içerisinde 1990'lı yılların ortasına kadar "Apartheid" ayrımcılık politikası açıkça yazılı olarak uygulanmıştır. Zencilerle beyazların eşit olmadığı iddiası topluma dayatatılmış ve zencilere yönelik negatif ayrımcılık yapılmıştır.

* *Fırsat Eşitliği:* Herkesin eğitimini, zenginliğini, mesleğini ve toplumsal konumunu değiştirebilme şansına sahip olmasıdır. Hindistan'daki Kast Sistemi içerisinde 1950'li yılların başına kadar herkes eşit haklara sahip olamamıştır. Toplumsal sınıflar özellikle de alt tabakalar fırsat eşitliğinden yararlanma imkanından yoksun kılınmıştır.

Açıklama: Çağdaş hukuk düzenlerinin intikam almayacağı, adaletin intikam olmadığı görüşü benimsenmiştir. Ancak adalet anlayışının ilkel toplumlarda intikam (öç) duygusundan kaynaklanmış olması ve daha sonra bu intikam yetkisinin devlete devredilmesiyle ortaya çıkmış olması büyük bir olasılıktır. Modern hukuk ceza alanında caydırıcılığı, engellemeyi ve ıslahı; medeni alanda ise yerine koymayı ve hakların korunmasını amaçlar. Caydırıcılığın iki boyutu bulunur;

a) Psikolojik boyut: Kişinin kendisi korkutulur ve suçun tekrarına engel olunur.
b) Sosyal boyut: Kişinin üzerinden toplum korkutulur ve toplumun ders alması sağlanır.

Devletin olmadığı ilkel topluluklarda bireyler kendilerine başkaları tarafından verilen zararı insani bir içgüdüyle intikam alarak gidermeye kalkışmışlar ve aynı zararı karşı tarafa vermeyi denemişlerdir (misliyle karşılık). Bu durumun çeşitli sakıncaları vardır. Kafasını yararak avladığı hayvanı gasp eden başka birisinin kafasını yarmaya çalışan bir kişi başarısız olarak yine zarar görebilir çünkü karşısındaki kişi daha güçlü, daha kurnaz ve işlediği suça yönelik teknik becerilere sahip olabilir. Misliyle karşılık vermek isteyen kişi karşı tarafa daha fazla zarar verebilir (orantısız mütekabiliyet). Zarar gören taraf intikamını aldıktan sonra kendisi bu kez kolaycılığa kaçarak başkalarına zarar vermeyi bir alışkanlığa çevirip bir suçluya dönüşebilir. Devlet kurumunun ortaya çıkmış ve yerleşmiş olduğu toplumlarda ise "Kısas" uygulaması intikamın yerini almıştır. Sayılan sakıncaları gidermek için devlet kişinin yerine onun intikamını almayı kendi üzerine almıştır. Ancak bu cezalandırma mutlaka devletin görevlendirdiği kişilerce yerine getirilmiştir. İnsanların kendi intikamlarını almaya çalışmalarını yasaklamış hatta bu durumu yeni bir suç olarak kabul etmiştir. Örneğin antik çağlarda malı gaspedilen bir tüccar başka bir ülkede bile olsa oradaki devlete başvurmuştur. Sanıldığının aksine Kısas aşamasından tarihin derinliklerinde pek çok toplum geçmiştir. Daha sonraları kısasın yerini hapis cezası uygulaması almıştır.

Açıklama: Adalet ve Düzen arasında birbirini tamamlayıcı olduğu kadar birbiriyle ters orantılı bir işleyiş bulunur. Düzeni hızla sağlamak her zaman adaleti eksik bırakır. (Örneğin; idam cezasında acele edilmesi, isyanlar bastırılırken yargılama yapılmaksızın elinde silah olan suçlu olduğu düşünülen herkesin infaz edilmesi, evdeki çocukları arası kavgada kimin hatalı olduğunu anlamaya çalışmadan herkesin cezalandırılması). Adaleti yerine getirmek için zaman kaybetmek ise düzenin zarar görmesine neden olur. (Örneğin; uzun yargılama süreleri güveni sarsar. Delil yetersizliği nedeniyle serbest kalan suçlu aynı suçu işlemeye devam edebilir.)

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

Not: Cengiz Han'ın Ölüm Yasası (Büyük Yasa) pek çok suçun cezasını ölüme bağlayarak toplumsal düzeni ve askeri disiplini hızla sağlamıştır. Ancak cezalar adil ve orantılı değildir. Örneğin at hırsızlığının cezası ölüm olarak belirlenmiştir. Bu o dönem için bile aşırı ve orantısız bir cezadır.
[*Ek Bilgi:* Cengiz Han'a ait Büyük Yasa'nın günümüze ulaşan parçaları mevcuttur.]

HUKUK KURALLARI

Hukukun toplumsal hayata müdahale edebilmesi için hukuk sisteminden bireye yönelen bir düşünce akışı gereklidir. Kitaplarda, kayıtlarda, insanların zihninde varlığını devam ettiren soyut hukuk düzeninden bireye doğru bir bilgi akışı gerçekleşir. Yani kişiler hukukun kendisinden ne beklediğini anlayabilmelidir. Bunun yolu ise insanların uyacağı kurallar koymaktır.

Hukuk Kurallarının Özelliği

1. *Genellik:* Sadece belli bir kimseye değil, aynı durumda bulunan tüm kişilere uygulanmasıdır. Hukuk Kuralları herkes için geçerlidir. Ancak istisnalar bulunabilir. Örneğin, zihinsel yeterliliği bulunmayanlara ceza verilmez. Günümüzde her ne kadar doğal bir gereklilik gibi görünse de genellik ilkesi tarih boyunca her zaman aynı şekilde anlaşılmamış ve uygulanmamıştır. Örneğin kölelere yarım insan gözüyle bakıldığı için özgür insanların yarısı kadar ceza verilmesi kimi toplumlarda rastlanan bir durumdur.
2. *Soyutluk:* Hukuk kuralının belli ve tek bir olaya değil aynı özelliği gösteren tüm olaylara uygulanmasıdır.
3. *Süreklilik:* Bir hukuk kuralının yürürlükte kaldığı süre boyunca uygulanmasıdır. (Süreklilik, asla değiştirilemezlik anlamına gelmez. Çünkü Hukuk kuralları kanun koyucu tarafından her zaman için değiştirilebilir, hatta kaldırılabilir.) İstisnai olarak bazı kanunların süreklilik niteliği yoktur. Bu tür kanunlar belli bir süre için çıkartılır ve sadece o süre içinde uygulanırlar. Ör: Her yıl çıkartılan ve 1 yıl boyunca yürürlükte kalan bütçe kanunları.
4. *Bağlayıcılık:* Hukuk kurallarına uyulması gerektiği anlamına gelir.

Açıklama: Bağlayıcılıkta kişinin kurala uyması beklenir ve zorlamaya gerek olmadan kendisi de uyabilir. Hukuk kuralı toplumsal kabul gördükten sonra pek çok kişi zorlama olmaksızın ona uyar. Ancak Zorlayıcılıkta ise yalnızca uymayanlar zorlanır. (Uymama şartı vardır.)

Hukuk Kurallarının Türleri:

1. *Emir:* Hukuk sisteminin kesin olarak "Yap" dediği şeylerdir. Ör: Vergi Vermek
2. *Yasak:* Hukuk sisteminin asla "Yapma" dediği şeylerdir. Ör: Hırsızlık Yapmamak
3. *İzin:* Hukuk sisteminin "İster Yap, İster Yapma" dediği şeylerdir. Ör: Evlenmek

HAK KAVRAMI

Tanım: Kişinin hukuk düzeni tarafından korunan öz çıkarları (menfaatler) ve öz yetkilerdir.
(*Arapça:* Hak, *Latince:* Rectus, *İngilizce:* Right, *Almanca:* Recht, *Fransızca:* Droit)

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

Hakkın Unsurları

1. **İrade (İstenç)**: Hak aslında kişilere hukuk sistemi tarafından verilen irade gücüdür. Kişi bu güç ile kendi iradesini başka birisine/birilerine -hukukun çizdiği sınırlar içerisinde- kabul ettirebilmekte, ve belirli bir yönde davranmaya zorlayabilmektedir. (Elbette ki herkesin eşit haklara sahip olduğu konularda bu zorlama ortaya çıkamayacaktır. Ancak bu durumda yine de hak başkası tarafından çiğnendiğinde kişi kendisine tanınan bu iradenin korunması yönünde diğer kişilerin zorlanmasını devletten talep edebilecektir.) Buna göre hak, bir kişinin iradesinin diğer kişilerin iradelerinin üzerindeki üstünlüğüdür. İrade hakkın biçimsel yönünü tanımlar ve içeriği (özü) ile ilgilenmez.

2. Menfaat (Yarar): Hak, hukuk düzeni tarafında korunmakta olan bir menfaattir. Başka bir deyişle hakkın özünü kişinin lehine olan bir menfaat (fayda, yarar) oluşturmaktadır. Ancak buna karşın her menfaat (çıkar) hak olarak kabul edilemez çünkü hukukun tanımlamadığı bir menfaat hak olarak nitelendirilemez. Mantıksal olarak da hukuka aykırı çıkarlar hukuk düzeni tarafından korunmadıklarından birer hak değildirler. Ayrıca kimi menfaatler hukuk sistemi tarafından korunmakla beraber sahibine yararlanıp yararlanmama yönünde seçme hakkı verilmiştir. Kimi durumlarda ise bazı haklar kişinin kendisi istemese bile korunur.

HAKKIN OLUŞUMU

1. ***Hukuki Olay:*** İnsan davranışıyla ilgili olmayan veya insanın iradesi dışında gerçekleşen ama yine de hukuki sonuçları olan olgulardır. Ör: Uçak kazasında birisinin ölmesi. (Miras paylaşılacak)
2. ***Hukuki Fiil:*** Kişinin davranışları nedeniyle hukuki sonuç doğuran olgulardır. İki türü: 1. *Hukuka Uygun Fiiller* (Ör: Bir araziyi ekmek) ve 2. *Hukuka Aykırı Fiiller* (Ör: Yanlışlıkla cam kırmak).
3. ***Hukuki İşlem:*** Hukuki bir sonuç elde etmek üzere kişilerin iradesiyle yapılan açıklama ve bunlara bağlı davranışlardır. Ör: Bakkaldan bisküvi almak hukuki bir işlemdir. (Mülkiyet el değiştirir.)

HUKUK SİSTEMLERİ

1. **Roma (Kıta Avrupası) Hukuk Sistemi:**

Dünyadaki en yaygın hukuk düzenidir. Temellerini Roma İmparatorluğu hukukundan alır. Bu hukuk düzeni, derlenmiş yazılı kurallara dayanmaktadır (yazılı olma esastır). Kodeks (Codex) [Derleme] adı verilen arşiv belgelerine hukuk metinlerini kaydetmişlerdir. Kamu Hukuku - Özel Hukuk ayrımı ile Adli Yargı ve İdari Yargı ayrılığı vardır. Dinsel kökenli değildir; zannedilenin aksine Hristiyan hukuku niteliği taşımaz. Ancak yine de Avrupa Birliği hukuku, kilise hukukundan gelen bazı esaslardan da etkilenmiştir. **Pandekt:** Özel hukukun baskınlaştığı Cermen / Alman hukuku.

UYGULAYANLAR: Günümüzde Avrupa Birliği'nde (İngiltere hariç) ve Dünya'da çoğu ülkede uygulanmaktadır. Türkiye'de, Cumhuriyetle birlikte bu sisteme geçilmiştir.

[*Ek Bilgi: Roma Kodekslerine hukuk dışı kayıtlarda da rastlanır. Ör: Codex Kumanicus adlı belge Avrupa'ya akınlarla gelen Kuman Türkleriyle ilgili eski bir sözlüktür.*]

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

2. Anglosakson (Ada Avrupası) Hukuk Sistemi:

* (Genişletilmiş: Anglo-Amerikan.) [Örneğin İngiltere ve Amerika'da -her ikisinde de- mahkemelerde Jüri bulunur. Ancak Amerikan hukukunda yazılı kısımlar daha fazladır.)
"Common Law" (Ortak Hukuk) adı da verilir. [*Ek Bilgi:* "Anglosakson" sözcüğü İngiliz ırkını ifade eder. İngiltere'yi tarih içinde istila eden iki kavmin adıdır; Angluslar ve Saksonlar.] Bu hukuk sisteminde yazılı olma zorunluluğu yoktur. Örneğin İngiltere'nin bugün yazılı bir Anayasası yoktur. Yazılı Medeni Kanunları ve Ticaret Kanunları yoktur. İngiliz Töresi yazılı hukuka eşdeğer sayılır (Örfi Hukuk).

Fakat yazılı kısımlarda mevcuttur (Yazılı Hukuk: Statute Law). Ör: İngiliz Ceza Kanunu yazılıdır. Tarihi kayıtlara göre ülkenin her tarafına gönderilen gezici yargıçlar gittikleri bölgedeki örf ve adetleri de göz önünde bulundurarak hukuki sorunları çözmeye başlamışlardır. Daha sonra Common Law'ın eksikliklerini gidermek için Hakkaniyet Mahkemeleri (Equity Court) sistemi kuruldu. Buna da Equity Law (Hakkaniyet Hukuku) denildi. İngiliz Sisteminde her yargıç davayı sonuçlandırırken daha önce görülmüş benzer davaların kararlarını dikkate almak zorundadır. Hukuk bölümlere ayrılmamıştır, bütündür. Mahkemeler uzmanlaşmış değildir geneldir. Kamu Hukuku - Özel Hukuk ayrımı ile Adli Mahkeme - İdari Mahkeme ayrımı yoktur. Töre, hukukun asli kaynakları arasında yer alır. Hakimler, bir gelenek kuralı varsa bunu uygular. Hakimlerin vicdani bağımsızlıklarına büyük önem verilir ve güvence altına alınmıştır. Hâkimler sistemin en önemli unsurlarıdır. Hakimlere büyük önem verilmekte ve bu sebeple de sınırlı sayıda hâkim bulunmaktadır. İngiltere'de toplamda 700 civarında hâkim bulunmakta ve tüm sistem sorunsuz bir şekilde işlemektedir. Bunun temel sebebi, her sorunu hakimin önüne gelmeden çözecek mekanizmaların oluşturulmuş olması ve hâkimin önüne gelen meselede vereceği kararların bir içtihat oluşturması sebebiyle asli hukuk kaynakları arasında sayılmasıdır. Bu sebeplerle hâkimin itibarı ve verdiği kararların görece tartışılmazlığı önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

*** Hakkaniyet (Equity):** Bir şeyin şeklen hukuka uygun olmasının onun her zaman doğru olmayabileceği anlayışı savunulur. Özünde hakların korunulup korunmadığına bakılır. İngiliz hukukundaki önemli kavramlardan biridir. Adaleti doğru uygulamaktır.

- Teamül (Görenek): İngiliz Hukukunda "Custom Law" adı verilir. Özellikle devlet yönetiminde eskiden beri yapılagelen şeyler, alışkanlık haline gelmiş davranışlar, tutumlar bütünüdür. Yazılı olmayan siyasi devlet geleneğedir. Her Devlette teamüller bulunur.

UYGULAYANLAR: Anglosakson hukuku, Common-Wealth (İngiliz Milletler Topluluğu) ülkelerinde uygulanır. Bu ülkeler başlıca İngiltere, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda olarak sayılabilir. Bu ülkelerden birinde verilmiş bir yargı kararı diğerleri için de örnek olarak kabul edilir.

3. İslam Hukuk Sistemi:

"Fıkıh" adı verilen İslam Hukuk Bilimi'nin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Fıkıh, kanunların teorik ve pratik uygulama çalışmalarına verilen isimdir. Fıkıh bilginlerine "Fakih" denir. Devlet yetkisine dayalı bir yasama faaliyeti yoluyla konulmamıştır, bilimsel doktrin niteliğinde daha çok medreselerde oluşmuştur. Fakihlerin bilimsel öğretileri sonucu ortaya çıkmaktadır. Akıl yürütme ve mantık ilk dönemlerde yoğun olarak kullanılmıştır.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

İslam Hukuk Usulü (Yöntemi)

1. *İcma:* Görüşleri toplamak, görüş birliğine varmak.
2. *Kıyas:* Benzer örnekleri karşılaştırma yoluyla sonuç çıkarma. Sorunu çözerken ona çok benzeyen önceki örnek olaylardan yararlanılır (Örnekseme).

- Hukuk iki ana dala ayrılır: 1. ***Muamelat*** (İşlemler) ve 2. ***Ukubat*** (Yaptırımlar / Cezalar).

Meseleleri ayrı ayrı inceleyerek geliştirilen hukuki çözümlerin bir araya toplanmasıyla oluşmuştur. Bu bakımdan her meseleye ilişkin bir hukuk kuralı ortaya konmaktadır (fetva).

<u>UYGULAYANLAR:</u> Suudi Arabistan, İran, bazı Arap ülkeleri (hepsi değil), Endonezya, Malezya.

4. Sosyalist Hukuk Sistemi:

Sosyalizm (Toplumsalcılık) bir hukuk sistemi olmanın ötesinde bir yönetim biçimi, siyasal ve ekonomik sistem ve ideolojidir. Ancak hukuktaki yansımaları nedeniyle bir hukuk sistemi olarak da ele alınabilir. Temel belirleyicisi devletin, üretim araçlarına (fabrikalara, tarım arazilerine, hayvan çiftliklerine, maden ocaklarına) ve temel tamamlayıcı kurumlarına (bankalar, kooperatifler) mutlak egemen ve sahip olmasıdır. (*Kolhoz:* Kolektif tarım çiftliği). Devletçi bir modeldir. Özel teşebbüs, üretim araçlarına sahip olamaz. Ancak daha sonra tercihen gayrımenkuller de devletleştirilebilir. <u>Ör:</u> SSCB'de evler de devlete aitti. Üretici gücün insan emeği ve dolayısıyla toplum olduğu düşüncesi benimsenir. Devlet üretime hakim güç olarak ön plana çıkar. Kişilerarası eşitlik vurgusu yapılır. Kolektif (topluluk olarak, kitle halinde) hareket etme ve buna uygun bir biçimde örgütlenme ve çalışma planlanır. Devlet toplum adına tüm piyasayı kontrolü altında tutar. Serbest Piyasa Ekonomisi geçerli değildir. Merkezi Planlama esastır. Bir yıl içinde tüm ülkede ne üretilip ne kadar tüketileceği önce yerel ve bölgesel olarak hesaplanır, daha sonra tek merkezde (başkentte) eşgüdümlü olarak değerlendirilir ve düzeltmeler yapılır. İşçi sınıfına özel bir önem verilir (en azından söylemlerde). Bankacılık sistemi etkin değildir, çünkü ihtiyaç duyulmaz. Topluma ve dayanışmaya büyük önem verilir. Fakat toplumu oluşturan bireyler değersizleşmiştir. Bu durumun doğal sonucu olarak özel hukukun önemi büyük ölçüde azalmış, zayıf kalmış hatta özel hukuk yerini neredeyse tamamen kamu hukukuna bırakmıştır. Kamu Yararı en önemli kavramlardan biri olarak öne çıkar. Demokratikleşme eksik kalmıştır hatta baskıcı yönetim anlayışları ortaya çıkmıştır.

<u>UYGULAYANLAR:</u> Çin (Karma Ekonomiye dönüşmektedir), Küba, Vietnam, Kuzey Kore. [Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku dağılmıştır.]

TÜRK HUKUK SİSTEMİ

1) **İslam Öncesi Dönem:** Töre, toplumu düzenleyen sözlü kurallar bütünü olarak etkindir. Ayrıca hakanların buyrultuları yasa hükmündedir.
2) **İslamiyet Dönemi:** Fıkıh medreselerden şehir hayatına yayılmaya başlamıştır. Ancak Töre'de etkinliğini hem toplumda hem devlet yönetiminde varlığını sürdürmüştür.
3) **Çağdaş Dönem:** Cumhuriyetle birlikte Türkiye'de Roma Hukuk Sistemine geçilmiştir, Azerbaycan ve diğer Türki Devletler 1917'de kurulan Sovyetler Birliği'ne katılarak Sosyalist sistemi uygulamışlardır. Sovyetlerin dağılmasıyla Roma Hukuk Sistemine geçiş başlamıştır.

* **Mecelle:** Osmanlı Medeni Hukuku. Tanzimat Döneminde hazırlanmıştır.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

EHLİYET

Ehliyet: Hukukta bir şeyi yapabilme yeterliliği, yeteneği ve olgunluğudur.

1. Hak Ehliyeti: Kişinin haklara sahip olabilme yeteneğidir. Genel bir kural olarak bu yetenek doğumla kazanılır. Ör: Yaşam, Tedavi, Özgürlük, Eğitim gibi. Günümüzde bazı hakların ise doğum öncesine uzandığı anlayışı benimsenir. Ör: Ana karnındaki çocuklar mirastan pay alabilmektedirler.

2. Fiil Ehliyeti: Hukuki işlem yapabilme olgunluğudur. Kişinin bizzat kendi fiil ve işlemleriyle kendi lehine hak ve aleyhine borç oluşturabilme yeteneğidir. Fiil ehliyetinin ilk koşulu ergin (reşit) olmaktır. Hukukumuzda istisnalar hariç genel kural olarak erginlik (rüşt) on sekiz yaşın tamamlanmasıyla başlar. Ör: 18 yaşından küçükler evlenemez. Araba, ev satışını bizzat yapamaz. Ancak bakkal alışverişi yapabilir. Ayrıca ayırt etme gücüne sahip olmak da diğer şarttır. Bu nedenle zihinsel ve akli (ussal) yeterlilik gerekir.

3. Ceza Ehliyeti: Ceza alabilme olgunluğudur. Yaş gruplarına ve zihinsel yeterliliğe göre alınacak cezalar değişebilir.

4. Dava Ehliyeti: Dava açabilme ve davanın tarafı olabilme olgunluğudur.

KAMU HUKUKU – ÖZEL HUKUK AYRIMI

Özel hukuk bireyler arasındaki ilişkileri düzenler. Kamu hukuku ise devlet kuruluşlarının birbirleriyle ve bireylerin kamu kuruluşlarıyla olan ilişkilerini düzenler. (Kamu = Devlet + Toplum)

Klasik Görüş: Devletin taraf olduğu tüm işlemlerde kamu hukuku vardır.
Üstünlük Teorisi: Günümüzde geçerlidir. Devletin taraf olması gereklidir ama yeterli değildir. Devletin aynı zamanda zorlayıcılığını ve baskınlığını kullanması gerekir. Örneğin: İstimlak (zorla satın alma). Borçlar Hukuku Özel hukuka girer çünkü kimse borç ilişkisi kurmaya zorlanamaz, İcra-İflas Hukuku ise Kamu hukukunun kapsamındadır, çünkü bireyler borçlarını ödemeye zorlanabilir. Devlet üstünlüğünü kullanmıyorsa taraf olsa bile Özel Hukuk vardır. Örneğin, nikah memuru tarafları zorlamaz. (Medeni Aile Hukuku, özel hukuk kapsamındadır.)

Kamu ve Özel Hukuk Karşılaştırması

	Kamu	**Özel**	**Açıklama**
1	Kamu Yararı: Tüm toplum yararlanır. Örneğin parklar	Bireysel Fayda: Sadece taraflar fayda görür.	Menfaat Teorisi
2	Eşitsiz İlişki: Yönetici – Yönetilen farkı	Eşitler arası İlişki: Taraflar birbirine eşit bireylerdir	Taraf Teorisi
3	Resen: Kendiliğinden harekete geçme	Tercihen: İsteğe bağlı olarak harekete geçme	Uygulama Teorisi
4	İrade Gücü: Bu gücü yalnızca devlet kullanır.	İrade Serbestisi: Tarafların iradeleri özgürdür.	İrade Teorisi
5	Emredicilik: Çoğu zaman Emir ve Yasaklar kullanılır.	İzin Vericilik: Çoğu zaman İzinler bu kapsamdadır. [İzin: İstersen yap]	Mahiyet Teorisi

---

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

HUKUKUN DALLARI

KAMU	ÖZEL
1. Anayasa Hukuku a) Yasama Organları b) Yürütme Organları c) Yargıma Organları 2. İdare Hukuku	1. Medeni Hukuk a) Kişi Hukuku b) Aile Hukuku c) Miras Hukuku d) Eşya Hukuku e) Borçlar Hukuku
3. Ceza Hukuku a) Suç b) Kabahat 4. Yargılama Hukuku a) Adli Yargı b) İdari Yargı c) Askeri Yargı *Ek: İcra-İflas Yargısı, Seçim Yargısı* 5. Vergi Hukuku	2. Ticaret Hukuku a) Ticari İşletme Hukuku b) Şirketler Hukuku c) Kıymetli Evrak Hukuku d) Deniz Ticareti Hukuku e) Nakliye (Taşımacılık) Hukuku f) Sigorta Hukuku ➢ Nakliye Hukuku kitabı, Yeni Ticaret Kanunu ile sonradan eklenmiştir. Eski Kanun'da 5 cüz (bölüm) / kitap vardır.
6. İş Hukuku (*)	3. Bankacılık Hukuku (*)
7. Devletler Genel (Umumi) Hukuku - Büyükelçilik ve Elçilikler	**4. Devletler Özel (Hususi) Hukuku** - Başkonsolosluk ve Konsolosluklar

(*): İş Hukuku ve Bankacılık Hukuku gerçekte "**Karma Hukuk**" niteliği taşırlar. Yani hem Kamu hem de Özel hukukun kapsamına girerler.

Devletler Hukuku= Devletler Genel Hukuku + Devletler Özel Hukuku

Devletler Genel Hukuku: 1) Uluslararası Andlaşmalar 2) Uluslararası Kuruluşlar 3) Uluslararası Yargı
Devletler Özel Hukuku: 1) Vatandaşlık Hukuku, 2) Yabancılar Hukuku, 3) Uyuşmazlık Hukuku

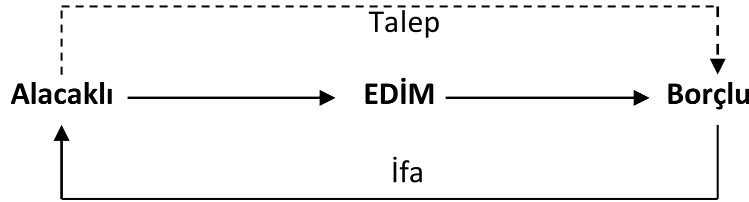
BORÇLAR HUKUKU – TİCARET HUKUKU KARŞILAŞTIRMASI
Borçlar Hukuku tüm herkesi, Ticaret Hukuku ise Tacirleri ilgilendirir.

a. *Şekil Serbestisi;* Hukuki İşlem çizilen sınırlar içinde istenilen biçimde yapılır. Seçme hakkı vardır. (Borçlar Kanununda benimsenen ilkedir.) Örneğin: İstenildiği biçimde borç verilebilir; Sözlü, Şahitle, Basit Yazılı, Senetle, Noterde…

b. *Şekil Şartları;* Hukuki İşlem yalnızca hukukun belirlediği tek bir biçimde yapılabilir. Seçme hakkı yoktur. (Ticaret Kanunundaki ilkedir.) Örneğin: Evler yalnızca Tapu Dairesinde, Motorlu Taşıtlar ise Noterde satılabilir. Başka bir yerde yapılan işlem kesinlikle geçersizdir.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

Borçlar Hukuku:

Borç: Yerine getirilmesi gereken bir yükümlülüktür. Para ödeme, bir şeyi verme (teslim etme), bir şey yapma hatta bir şeyi yapmama şeklinde olabilir.

1. Edim: Borcun konusu olan her şeydir. Ekonomik bir değer taşıyabileceği gibi taşımayabilir de.
2. Borçlu: Edimi yerine getirmekle yükümlü olan taraftır. (Veresiye işlem tarafı)
3. Alacaklı: Edimin yerine getirilmesini isteme hakkına sahip olan taraftır. (Alasıya işlem tarafı)
4. Talep: Borcun ödenmesinin istenmesidir. *(Bkz. Cebri İcra – İhtar)*
5. İfa: (Yerine getirme) Edimin yerine getirilmesidir. Usulüne uygun ve eksiksiz ifa ile borç sona erer. Ancak bazı durumlarda borç sona erse bile "Borç İlişkisi" devam edebilir. Ör: Kira ödemeleri.
** Eksik Borç:* Talep unsuru eksiktir. İfa edilmeyebilir. <u>Ör:</u> Zamanaşımına uğramış borç.

Borç İlişkisinin Kurulması
Zannedildiğinin aksine Borç İlişkileri çoğu zaman çift taraflıdır. Yani her iki tarafa da sorumluluk yükler. <u>Ör:</u> Müşterinin borcu parayı ödemek, Terzinin borcu ise elbiseyi dikmektir. Yalnızca para borçları tek taraflıdır. <u>Ör:</u> Bir arkadaşına geri ödenmek üzere borç para vermek.

- İcap: Borç ilişkisi kurma önerisidir. Hangi tarafın yaptığı önemli değildir. <u>Ör:</u> "Bana borç verir misin?" cümlesi bir icaptır. "Eğer istersen sana borç verebilirim" cümlesi de icaptır.
- Kabul: İcaba verilen olumlu yanıttır. Böylece borç ilişkisi kurulmuş olur. (*Red:* Olumsuz yanıt)

Not: İcap ve Kabul sözlü veya yazılı hatta telefon, mektup, e-mail, kurye gibi bir araçla iletilebilir.

Ticaret Hukuku
Ticaret: Kar amaçlı, mal ve hizmet alım satımıdır. (**Sanayi / Endüstri:** Üretim, imalat.)
Tacir: Bir Ticari İşletmeyi kısmen veya tamamen, devamlı veya kesintili olarak, ortaklık veya sahiplik bağıyla işleten kişidir. (Yani mal alıp satan herkes tacir değildir. <u>Ör:</u> Esnaflar, Tacir sayılmazlar.)

Şirket: "Ortaklık". Ticaret Kanununda yer alırlar. [Yalnızca "Adi Şirket" Borçlar Kanunundadır.]
- Şahıs Şirketleri: Kişisel malvarlığı ile sorumlu. (Kolektif, Komandit) <u>Ör:</u> Evine haciz gelebilir.
- Sermaye Şirketleri: Yalnızca ortaklık payı ile sorumlu. (Limited, Anonim)

Kıymetli Evrak: Bir hak veya değerin senet ile sıkı sıkıya bağlandığı belgelerdir. Senet olmadan bu hak kullanılamaz, devredilemez. <u>Ör:</u> Çek, bono, poliçe, hisse senedi, tahvil. Senet zayi (ziyan) olduğunda içerdiği hak veya değer geçici veya devamlı olarak kullanılamaz hale gelir. <u>Ör:</u> Çek yırtıldığında para çekilemez. 3 tür kıymetli evrak vardır. (Ticaret Kanununda düzenlenmiştir.)
1. **Hamiline:** Kimin elinde bulunuyorsa sahibi odur. Üzerinde isim yoktur.
2. **Emre:** İsim yazılıdır ve sahibi odur. *Ciro* ile devredilir: Devreden yeni bir isim yazıp imzalar.
3. **Nama:** Üzerinde bir isim yazılıdır. Devredilmesi çok zordur. Genelde tek kişiye ait olarak kalır.

Not: *Kıymetli <u>Olmayan</u> Evraklar* (Fatura, Fiş, Makbuz, Dekont, İrsaliye vs.) Vergi Usul Kanununda (VUK) düzenlenmiştir.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

ANAYASA HUKUKU

Anayasa: Devletin temel örgüt yapısını kuran, önemli organlarını ve işleyişlerini belirleyen; ayrıca temel hak ve özgürlükleri tespit edip, sınırlarını çizen hukuk metinleridir. Toplumsal bir sözleşme niteliği taşır. Devlet faaliyetlerini ve oluşum biçimini düzenleyen yasa metnidir. (*Arapça:* Düstur, *Latince:* Constitutio*, İngilizce - Fransızca:* Constitution, *Almanca:* Konstitution)

Anayasanın Üstünlüğü Kuralı: Diğer hukuk kurallarının anayasa metnine uygun olmasıdır. Yasalar, Anayasa'ya uygun olmalıdır. Anayasa mahkemeleri bu uygunluğu denetler.

- Anayasal Yönetim anlayışı ilk kez Fransız ihtilalinde ortaya çıkmaya başlamıştır.

TÜRK ANAYASA TARİHİ

- 1808 – *Sened-i İttifak:* Anayasa değildir. Fakat Türk tarihinde Anayasal düşüncenin oluştuğu ilk belgedir.

1) 1876 – *Kanun-i Esasi:* (Nedeni: 1. Meşrutiyet) Türk tarihinin ilk anayasasıdır.

*** Meşrutiyet (Meşruti Monarşi):** Hükümdarı çeşitli ölçülerde denetleyebilen ve iktidar yetkisini farklı düzeylerde paylaşabilen bir meclisin / parlamentonun bulunması halidir. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, bu meclisin bir danışma kurulu veya bakanlar kurulu olmayışıdır (çünkü bunlar değişik adlarla mutlak monarşilerde de bulunabilir). Meclis hükümdarın iktidar ve yasama gücünü paylaşan ve kısıtlayan bir organ olmalıdır. Bu denetleme yetkisi de farklı tür ve ölçülerde uygulanabilir. Hükümdar da meclis üzerinde feshetme, seçimleri yenileme başta olmak üzere farklı haklara sahip bulunabilir. Osmanlı Meşruti Meclisi, İngiliz Parlamentosundaki yapı örnek alınarak oluşturulmuştur. (İngiliz Parlamentosu bugün de aynı sistemi uygular.)

Osmanlı Meclisi Umumi:	İngiliz Parlamentosu:
a) Meclis-i Mebusan: Halk tarafından seçilirdi.	a) Avam Kamarası: Halk tarafından seçilir.
b) Meclis-i Ayan: Padişah tarafından seçilirdi.	b) Lordlar Kamarası: Soylular sınıfının doğal üyeliği.

2) 1908 – *Kanun-i Esasi:* (Nedeni: 2. Meşrutiyet) 1876'daki Kanuni Esasi tekrar yürürlüğe koyulmuştur. (* 1909 da önemli değişiklikler yapıldı.)

3) 1921 – *Teşkilat-ı Esasiye:* (Nedeni: 1920 de TBMM'nin açılışı) Teknik anlamda anayasa sayılması tartışmalıdır. Çünkü bir Anayasa'da bulunması gereken pek çok özellik eksiktir. Çok kısa bir metindir. Sadece devletin temel idaresi hakkında maddeler içerir. Savaş koşulları nedeniyle temel hak ve özgürlüklere değinilmemiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti varlığını sürdürdüğü için henüz bağımsız bir devletin anayasası değildir.

** Meclis Hükümeti Sistemi:* Meclis Başkanı aynı zamanda Başbakandır. Bu kurumlar ve makamlar daha sonra ayrıştırılmıştır. İcra Vekillerini (Bakanlar Kurulu) seçme ve görevine son verme yetkisine meclis sahiptir. Her bir vekil meclis tarafından ayrı ayrı seçilir. Çift dereceli seçimler uygulanır. Yani halk delegeleri seçer, delegeler de vekilleri seçer.

Not: Meclis Hükümeti Sistemi günümüzde her ne kadar tüm Dünya'da geçerliğini yitirmişse de İsviçre de halen geçerlidir.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

Meclis Hükümeti Sisteminde iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkileri düzenleyecek herhangi bir mekanizma da söz konusu değildir. Önceleri Partisiz bir rejim vardır. Muhalefet Meclis içi gayrıresmi gruplaşmalarla oluşur. Örneğin *Sarıklılar:* İslamcı, *Fesliler:* Osmanlıcı, *Kalpaklılar:* Milliyetçi, *Şapkalılar:* Batıcı siyaseti simgeler.

- Cumhuriyet'in ilanıyla (1923) birlikte Kabine Sistemine geçilmiştir.

***** Kabine Sistemi: Başbakan tarafından bakanlar için liste hazırlanır, Cumhurbaşkanı'nın onayına sunulur. Meclisten alınan Güvenoyu ile göreve başlar.

İlk Mecliste *Kuvvetler Birliği* ilkesi benimsenmiştir.

- ***Kuvvetler Birliği:*** Yasama, yürütme ve yargı son karar makamı olarak aynı organdadır (TBMM).
- ***Kuvvetler Ayrılığı***: Yasama, yürütme ve yargı organları ayrıdır. Dünyada ilk kez Fransız düşünür Montesquieu tarafından öne sürülmüştür. (Ülkemizde 1961'de geçildi.)

4) 1924 – *Teşkilat-ı Esasiye:* (Nedeni: 1923'de Cumhuriyet'in ilanı) Cumhuriyet'in ilk anayasasıdır. 1924 anayasası klasik haklar denilen hükümlere yer vermiş ve adları belirtilmiştir. *Kuvvetler Birliği* ilkesi benimsenmiştir. 1923'te geçilen Kabine Sistemi uygulaması devam ettirilmiştir. Tek partili hayata ve nihayet çok partili siyasete geçilmiştir.

Açıklama: 1923-24 arası 1921 Teşkilat-ı Esasiye geçerli olduğu için Cumhuriyet'in ilk Anayasası olduğunu kabul eden kaynaklar vardır. Dikkat edilmesi gereken husus;

- *Cumhuriyet İlan Edildiğinde;* 1921 Teşkilat-ı Esasiye yürürlüktedir. (1923 – 24 arası)
- *Cumhuriyet Döneminde;* yapılan ilk Anayasa ise 1924 Teşkilat-ı Esasiye'dir.

5) 1961 – *Anayasa:* (Nedeni: 1960 Askeri İhtilali) 1961 anayasası ile *Kuvvetler Ayrılığı* ilkesine geçilmiştir. Yasama iki meclise ayrılmıştır: Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu. Ayrıca ilk kez Anayasa Mahkemesi kuruldu.

6) 1982 – *Anayasa:* (Nedeni: 1980 Askeri İhtilali) Tek Meclisli yapıya geri geçildi. Anayasa Mahkemesinin varlığı ise korundu.

Not: Anayasalar bütünsel olarak değiştirildiğinde (tümüyle yeni bir Anayasa yapıldığında) Halk Oyu'na (Referandum) sunulur.

İDARE HUKUKU

Devlet Kurumlarının yönetimini düzenleyen kurallar bütünüdür. Pek çok kanunun toplamından oluşur. Ülkemizde ve çağdaş ülkelerin neredeyse tamamında idari iş bölümü bakanlıklar üzerinden gerçekleştirilir. Devlet kurumlarının büyük bir kısmı tüzel kişiliğe sahiptir.

Tüzel Kişilik** (Hukuki Şahsiyet)**: Belli bir amacı gerçekleştirmek üzere kişi veya emtia (mal) topluluğu şeklinde bağımsız olarak örgütlenmiş, haklara sahip olabilen, borç veya alacak edinebilen varlıklardır. Ör: Şirketler, vakıflar, dernekler, belediyeler, üniversiteler. Bir ülkedeki en büyük Tüzel Kişilik devlettir. Gerçek kişi olmadıkları halde sanki gerçek kişi gibi işlem görürler. Kendilerini oluşturan ortaklardan, üyelerden veya temsilcilerden bağımsızdırlar. Örneğin üniversitenin mal varlığı Rektöre değil, üniversite Tüzel Kişiliğine aittir.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

- Vakıflar; mal topluluğu şeklindedir. Örneğin bir arazinin gelirinin kimsesiz çocuklar için kullanılması. Burada asli unsur maddi varlıktır.
- Dernekler; kişi topluluğu şeklindedir. En az 7 kişi ile kurulur. Örneğin kanserle mücadele derneği kazanç dışı bir amaçla çalışır. Para toplasa bile hayır için kullanır. Asli unsur kişilerdir.

YAPTIRIM (*Arapça:* Akube, *Latince:* Sanctio, *İngilizce - Fransızca:* Sanction, *Almanca:* Sanktion)

Bir hukuk kuralına aykırı davranılması sonucunda karşılaşılan tepkidir. Hukuk kuralına tekrar uymaya kişinin zorlanmasıdır. Ortaya çıkan uyumsuzluğun devlet gücüyle ortadan kaldırılmasıdır.

<table>
<tr><th colspan="6">YAPTIRIM (Müeyyide)</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Tür</td><td rowspan="2">1. Ceza</td><td rowspan="2">2. Tazminat</td><td rowspan="2">3. Cebri İcra</td><td colspan="2">[Geçersizlik]</td></tr>
<tr><td>4. Hükümsüzlük</td><td>5. İptal</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Neden</td><td rowspan="2">Suç</td><td rowspan="2">Haksız Fiil</td><td rowspan="2">Direnim</td><td>Şekle Uymama</td><td>Yanlış Karar</td></tr>
<tr><td colspan="2">Hukuka Aykırılık</td></tr>
</table>

YAPTIRIM TÜRLERİ

1. CEZA: Kanunda suç olarak öngörülmüş olan bir hukuk kuralının ihlali halinde uygulanan yaptırımıdır. Ceza, suç işleyen kimseye karşılık olmak ve tekrar suç işlemesini önlemek (caydırıcılık) amacıyla uygulanır. Modern hukukta cezayı devlet verir. Ceza suçla orantılı olmalıdır. *(Arapça: Caza, Latince: Poene, İngilizce: Punishment, Almanca: Strafe, Fransızca: Pénalité)*

Suç: Bir yasağa aykırı davranıştır. Kanun suçları ceza tehdidi ile yasaklar. Toplumsal düzeni bozucu bir davranıştır. *(Arapça: Cerime, Latince: Crimen, İngilizce - Fransızca: Crime, Almanca: Kriminalität)*

Ülkemizde ortaya çıkış biçimine (kaynağına) göre üç tür ceza vardır;

a) *Adli Cezalar:* Mahkemelerce verilen cezalardır, üç farklı uygulanış türü vardır: Hapis Cezaları, Para Cezaları, Kamu Hizmeti Cezaları

Hapis cezalarının ortaya çıkışında insanları kapalı bir yerde tutmaktaki ilk amacın cezalandırma olmadığı düşünülmektedir. Yakalanan suçluların kaçmasına engel olmak veya başkalarına zarar vermesine devam etmesini durdurmak için korunaklı bir yere kapatılarak kapının önüne nöbetçi dikilmiştir. Bir süre sonra nöbetçi veya kontrol için gelen adli görevliler dar bir yere kapatılan suçluların önemli bir kısmının çok korktuklarını ve kısastan daha etkili olduğunu farketmişlerdir. Böylece hapis uygulaması cezalandırmaya dönüştürülmüştür.

b) *İdari Cezalar:* Yetki verilen kurumlarca vatandaşlara kesilir. Ceza, kurumun dışına yönelmiştir. Örneğin Trafik Cezaları, Zabıta Cezaları gibi. Çoğu zaman para cezası şeklinde olsa da başka uygulamalara da rastlanabilir. Arabayı bağlama, ehliyete el koyma, dükkan kapatma gibi.

*** Kabahat:** Toplum düzeninin rahatsız eden davranışlardır. Suça göre daha hafif etkileri vardır. Düzeni tam olarak bozdukları söylenemez. Ama rahatsız ederler. İdari cezaların bir kısmının (hepsinin değil) nedeni de kabahatlerdir. Türk hukukunda kabahatler suç değildir ve bu nedenle bunların cezaları mahkemelerce verilmez. (Bazı ülkelerde ise kabahatler suçun bir türü sayılır). Ülkemizde Kabahatler Kanunu uyarınca bunlara **İdari Para Cezası** uygulanır.

c) *Disiplin Cezaları:* Bir kurumun içindeki düzeni bozanlara verilen cezalardır. Disiplin Soruşturması açılır (Yasal istisnalar olabilir). Soruşturma açılan kişiye yeteri kadar savunma süresi tanınır. Ör: Öğrencilere en az 7 gün, Memurlara en az 15 gün. (Disiplin = İçdüzen)

Örnek Disiplin Cezası:

Öğrenci	**Memur**
1. Uyarı 2. Kınama 3. Kısa Süreli Uzaklaştırma 4. Uzun Süreli Uzaklaştırma 5. Çıkarma	1. Uyarı 2. Kınama 3. Maaştan Kesme 4. Terfi Durdurma 5. Çıkarma

Ceza Kurallarının Uygulanması (Yürürlüğü)

Geçmişe yürümezlik kuralı: Ceza kuralları, yürürlüğe girmelerinden sonra işlenen fiillere uygulanırlar. Suçun işlenmesi anındaki kurala göre suç sayılmayan bir fiilden ötürü kimse cezalandırılamaz. Sonra çıkarılan bir kurala göre daha ağır cezaya çarptırılamaz.

Geçmişe yürürlük istisnası: Kişinin yararına olan durumlarda, yani mevcut olan bir suçu ortadan kaldıran ya da suçun cezasını azaltan kuralın geçmişe yürümesi kabul edilmiştir. Yani Sonradan yayınlanan kanunun hükümleri farklı ise failin lehinde ise uygulanır, aleyhine ise uygulanmaz.

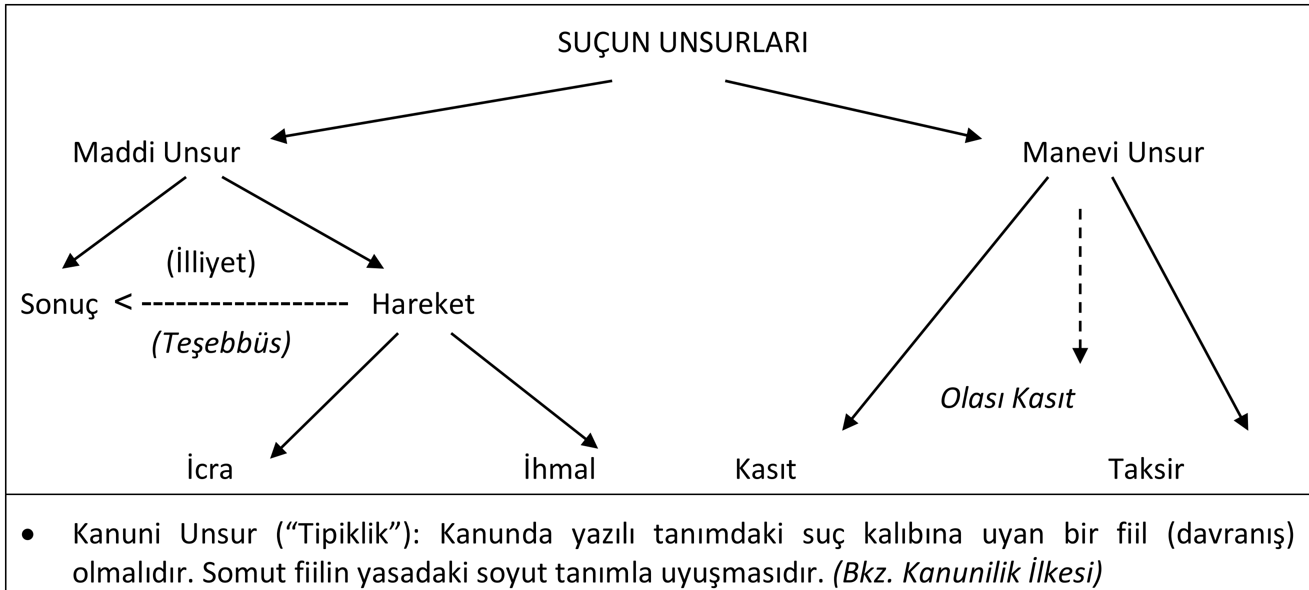
Cezalandırma İlkeleri

1- *Kanunilik ilkesi:* «Kanunsuz suç ve ceza olamaz». Suç ve karşılığındaki ceza kanunda yazılı olmalıdır. Açıkça suç olarak tanımlanmayan bir fiil cezalandırılamaz ve kanun tarafından açıkça tespit edilmeyen bir ceza verilemez.

2- *Eşitlik ilkesi:* Herkesin cezalar karşısında durumunun aynı olmasıdır. Eşit suça eşit ceza verilir.

3- *Bireysellik ilkesi:* İşlenen suç her zaman aynı ağırlıkta olmayacağı için cezanın bireye uygun hale getirilmesi, bireyselleştirilmesi bir zorunluluktur. Aynı suçu işlemiş iki kişiye birinin yaşı küçükse ceza azaltılır. Veya suçu tekrarlayan kişinin cezası artırılır.

4- *Kişisellik ilkesi:* Cezanın sadece suç işleyen kişiye verilmesi demektir. Suç işlemediği halde, suçluya yakınlığı dolayısıyla bir kimse cezalandırılamaz. Bir kimsenin cinayet işlediği silaha el konabilir. Ancak cinayet işlemiş bir kimsenin tüm malvarlığına el konulamaz.

- Kanuni Unsur ("Tipiklik"): Kanunda yazılı tanımdaki suç kalıbına uyan bir fiil (davranış) olmalıdır. Somut fiilin yasadaki soyut tanımla uyuşmasıdır. *(Bkz. Kanunilik İlkesi)*

Maddi Unsur: Gözlemlenebilen bir davranıştır.

Hareket: Kişinin yaptığı iradi davranış şeklidir. (Sonuç hariç) Suçun başlangıç ve gelişme kısmıdır.

a) *İcra (İcrai hareket):* Kanunun yasakladığı bir hareketin doğrudan, aktif bir eylemle yapılması suretiyle işlenen suçlardır. Ör: Malın çalınması, adam öldürme…

b) *İhmal (İhmali hareket):* Belli bir davranışı yap*ma*maktır. "Savsama" da denir. Dolaylı bir biçimde suçu işlemektir. Gözlemlenebilen bir davranıştır. Ör: Gerekli önlemi almama nedeniyle inşaat kazazında işçinin ölmesi. İhmal cezayı ortadan kaldırmaz ama hafifletir. Yapmama davranış bilerek veya bilmeyerek olabilir. Ör: Hemşire yapması gereken iğneyi bilerek veya bilmeyerek yapmamışsa.
Sonuç: Suçun tamamlanmasıdır, aynı zamanda amacına ulaşıp ulaşmadığının bir ölçüsüdür. Örneğin ateş etti ama vuramadı, vurdu ama ölmedi…

Manevi Unsur: Suçlunun niyeti anlaşılmaya çalışılır. Ama bunun için yine somut delillerden hareket edilir. Örneğin, itiraflar, tanıkların ifadeleri gibi. Yorum yoluyla niyet çözümlenemez. Örneğin; sabıkalı bir hırsız için şüphe artsa da, maddi bulgu yoksa kesin o yapmıştır denilemez. Yabancı filmlerde sıklıkla rastlanan ve bazı ülkelerde gözaltına polis tarafından söylenen *"Konuşmama hakkına sahipsin, konuştuğun herşey aleyhine delil olarak kullanılabilir"* ibaresi aslında şu anlama gelmektedir; polis yalnızca olaya müdahale eden kişi değil aynı zamanda (hatta belki de ilk) görgü tanığıdır, zanlının ağzından çıkan herşeyi duymaktadır. Bunu ileride mahkemede tanıklığa çağrılan polis anlatabilecektir. Örneğin, yanlışlıkla öldürdüğünü ve pişman olduğunu söyleyen birisinin aleyhine polis onu yakaladığında, iyi yaptım diye bağırıyor olduğunu söyleyerek tanıklık edebilir.

a) Kasıt: Bir suçun bilerek ve isteyerek, sonuçları hesaba katılarak işlenmesidir. Kişinin niyeti suçun işlenmesi yönündedir. (Kasıt = Bilme + İsteme)
Bilme unsuru: Suçun kurucu unsurlarının fail tarafından bilinmesidir.
İsteme unsuru: Suçun kalıbında meydana gelen fiili ve sonucu istemektir.

Açıklama: Suçu işleyen kişinin yaptığı davranışın Ceza Kanunu'na göre suç olup olmadığını bilip bilmemesi önemli değildir. Yaptığı davranışın karşı tarafa zarar vereceğini bilmesi ve bunu anlayacak zihinsel yetiye sahip olması yeterlidir. Zaten Türk Hukukunun her alanında geçerli olan bir ilkeye göre "Kanunu bilmemek mazeret değildir."

1- **Doğrudan Kasıt:** Failin gerçekleşmesini istediği sonuçlara yönelmiştir. Sonuç failin istemiş olduğu sınırlar içinde kalmışsa doğrudan kast söz konusudur. Amacı zehirlemekti ve zehirledi.

2- **Olası (Dolaylı) Kasıt:** Fail tarafından muhtemel olarak öngörülebilen sonuçlara ilişkin kasttır. Sonucun gerçekleşmesini büyük bir ihtimal olarak görüyor ama başka bir sonucu düşünerek hareket ediyorsa Olası Kasıt vardır. Mesela birilerinin ölebileceğini bildiği halde şehir içinde havaya ateş etmek. [Olası Kasıt = Bilinçli Taksir. *Bkz.* ↓]

Taammüd: Bilme ve istemeye ek olarak planlama, tasarlama, araç temini söz konusudur. Ayrıca soğukkanlılık veya kin vardır.

b) Taksir: Kelime anlamı kusurluluk demektir. Suçun bilmeden, istenmeden, sonuçları hesaba katılmadan işlenmesidir. Kişinin amacı suç değildir. Fakat yine de ceza ortadan kalkmaz, ama hafifler. Tedbirsizlik, dikkatsizlik, acemilik ve hukuka uymama sebebiyle, failin bilerek yaptığı bir hareketten istemediği bir sonucun meydana gelmesi taksiri ifade eder.

1- **Bilinçsiz Taksir**: Failin sonucu öngörmeden (tahmin edemeden) hareket ettiği durumdur.

2- **Bilinçli Taksir:** Failin sonucu öngördüğü (tahmin edebildiği) fakat istemediği hallerde ortaya çıkar. [Bilinçli Taksir = Olası Kasıt. *Bkz.* ↑]

Teşebbüs: Teşebbüs suçun işlenmesinin denenmesidir. Hareketi sonuca götüren süreçtir. Ör: Zanlının ateş edemeden yakalanması. Buradaki suç adam öldürmeye teşebbüstür.
Açıklama: Yeni Türk Ceza Kanununda Eksik Teşebbüs ve Tam Teşebbüs farkı kaldırılmıştır. Yalnızca Eksik Teşebbüse yer verilmiştir.
- Tam Teşebbüs'te fail elinden gelen her şeyi denediği halde başarılı olamamıştır. Ör: İsabet ettirilememesi.
- Eksik Teşebbüste ise bazı şeyleri tam olarak gerçekleştiremediği için başarısız olmuştur. Ör: Tabancanın ateş almaması.

İlliyet (Nedensellik) Bağı: Hareket ile sonuç arasındaki bağlantıdır. Yasanın öngörmüş ve bu nedenle yasaklamış olduğu sonucun, failin hareketiyle oluşmuş olması gerekir. Bu bağ yoksa fail suçlanamaz. İşlenemez suçlar bu duruma örnektir.

İşlenemez Suç: Önceden mevcut fakat suçun işlenmesi sırasında failin bilmediği bir engel yüzünden sonucun meydana gelmesi imkansız ise işlenemez suç ortaya çıkar. Elverişsizlik nedeniyle suçun boşa gitmesidir. Bu suçlardan dolayı ceza verilemez.

- *Hareketin elverişsizliği:* Büyü ile adam öldürme iddiası. Telepati ile hakaret iddiası.
- *Vasıtanın elverişsizliği:* E-Mail ile veya telefonla zehir yollandığı iddiası.
- *Konunun elverişsizliği:* Yatakta vurulan kişinin aslında saatler önce kalp krizinden öldüğünün anlaşılması. (Korkudan kalp krizi geçirseydi, işlenebilir suç olurdu.)

CEZASIZ SUÇLAR

1) Yasal Savunma (Meşru Müdafaa): Kendisinin veya bir yakınının, hatta hiç tanımadığı bir başkasının bedensel bütünlüğüne, malına veya namusuna karşı zarar verici bir eylemi hemen engelleme gereği söz konusu olduğunda ortaya çıkan savunma hakkı ve bu nedenle saldırıyı yapan kişiye verilen zarardır. Böyle bir durumda savunmayı yapan kişiye ceza verilemez. Ancak savunmada karşı tarafa verilen zararın orantılı (dengeli) olması gerekir. Saldırıyı o anda savuşturmak zorunluluğu olmalıdır. Nefsi Müdafaa (Kendini Savunma) bu durumun bir alt türüdür.

2) Zaruret Hali: Zor bir durumda bir başkasına (genellikle mal varlığına) verilen zarardır. Örneğin: Bir saldırıdan kaçarken başka birisinin evine girmek ve girerken kapısını kırmak gibi. Zaruret Halinde saldırana değil üçüncü bir şahsa (genelde mal varlığına) zarar verilmektedir.

2. TAZMİNAT: Bir kimsenin haksız fiil nedeniyle kendi kusuruyla neden olduğu zararı ödeme yükümlülüğüdür. Tazminat kendiliğinden doğan bir borçtur. Borçlar Hukuku'nun bir sonucudur. Eksiltilen şeyi yerine koymaktır. **(Tazminat kesinlikle bir ceza değildir!)**

Haksız Fiil: Bir hukuk kuralına veya yaptığı sözleşmeye aykırı davranmaktır. Karşı tarafa yapılan haksızlıktır. Karşıdakine verilen bir zararla ortaya çıkar. Örneğin alınan arabanın tekerini patlatan kişinin tamir ettirmek borcu doğmuştur.

- Haksız Fiil bazen suç değildir. Ör: Bir çocuk yanlışlıkla cam kırdığı için hapse atılmaz ama velisi kırılan camı ödemek zorundadır.
- Haksız Fiil bazen aynı zamanda suç davranışıyla birleşir. Ör: Bir kişinin bilerek kolunu kırmak darp suçudur ama ameliyat masraflarını ödemek gerekirse aynı zamanda bir haksız fiildir. Mağdur olan taraf hem ceza davası açılması için suç duyurusunda bulunabilir, hem de tazminat davası açabilir. Bunlardan ikisini birden veya herhangi birisini tercih edebileceği gibi, isterse ikisini de açmayabilir. Tercih tamamen kendisine bırakılmıştır.

Tazminat eksilen şeyi yerine koymak olduğu için bazen alınan şeyi veya eşdeğerini geri vermek, veya bozulan şeyi bizzat tamir etmek, hatta bazen özür dilemek bile tazminat sayılabilir. Mahkeme kararıyla kişinin sözlü, yazılı veya pano ya da basın yoluyla özür dilemesi istenebilir.

Tekzip (Yalanlama): Basın-Yayın organlarındaki yanlış veya kasıtlı bir haberin düzeltilmesidir. Bazen bu düzeltme mahkeme kararıyla yapılır.

Tazminat – Ceza Farkı

Ceza	Tazminat
Ceza Kanunu	Borçlar Kanunu
Ceza Mahkemesi: Asliye Ceza, Ağır Ceza	Hukuk Mahkemesi: Sulh Hukuk, Asliye Hukuk
Para Cezası Devlete ödenir.	Para karşı taraftaki kişiye verilir.
Zamanaşımı: 8 yıl	Zamanaşımı: 1 yıl
Milletvekillerine dokunulmazlıkları kaldırılmadan Ceza Davası açılamaz.	Milletvekillerine dokunulmazlıkları kaldırılmadan da Tazminat Davası açılabilir.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

- *Maddi Tazminat:* Verilen somut bir zararın giderilmesidir. Ör: Sahip olunan bir hayvanın komşu bahçeye verdiği zararın onarılması.
- *Manevi Tazminat:* Bir başkasının ruhsal ve psikolojik bütünlüğüne, onur, şeref ve haysiyetine, kişilik haklarına verilen zarar nedeniyle ortaya çıkan zararın manevi olarak düzeltilmesidir. Ör: Hakaret, kişisel görüntülerin yayınlanması, küçük düşürücü yayın gibi. Bazen manevi hasar büyük olduğu için özür, geri çekme, düzeltme gibi uygulamalar yeterli görülmeyip karşı tarafa manevi tatmin sağlamak amacıyla para şeklinde bir tazminat ödettirilebilir. Ancak yine de bu bir ceza değildir ve cezalandırma (hatta caydırma) amacı gütmez.

- Bazen tazminat hakkı, sözleşmeye uyulmaması nedeniyle ortaya çıkar, örneği malın zamanında teslim edilmemesi nedeniyle uğranılan zararın giderilmesi. Sözleşmeye madde koyularak, böyle bir durumda ödenecek tazminatın ne olacağı önceden de kararlaştırılabilir.

** Açıklama:* Türk hukukunda tazminatın ne olacağına karar verme hakkı hakimin takdir yetkisine bırakılmıştır. Taraflar ne istediği bazı noktalarda göz önüne alınsa da, hakim istenilenden çok farklı bir tazminata hükmedebilir. Amaç cezalandırmak olmadığı için tarafların ekonomik durumları da göz önüne alınır. Ödeyip ödeyemeyeceğine, hangi oranda ihtiyacı olup olmadığına bakılabilir.

3. CEBRİ İCRA: (Zorla Yaptırma) Hukuk kuralına uymayan kişiye kuralın zorla uygulatılmasıdır. Ör: Yıkım emrine direnen kişilerin evlerinin zorla boşaltılması, boşanan eşin çocuğu mahkeme kararına rağmen diğer eşe vermemesi veya göstermemesi durumunda bu durumların zorla sağlanması.
Cebri İcra yoluna gidebilmek için hukuk kuralına bir kez uymamak yeterli değildir. Kişinin uymamakta ısrar etmesi yani direnmesi gerekir. Direnim'in anlaşılabilmesi içinse kişinin önce bir kez uyarılması gerekir. Ör-1: Elektrik faturasını ödemeyen kişiye yazı bırakılması. Ör-2: Askere gitmeyen bir kişiye çağrı yapılması gibi (Bu örnekte TRT'den ilanen herkese ortak çağrı duyurusu okunur.) **Not:** Cebri İcra bir ceza değildir. Ceza kimi durumlarda ayrıca ek olarak uygulanabilir.

İcra-i Takip: Borcunu ödemeyen borçlunun devlet gücü aracılığıyla borcunu ödemeye zorlanmasıdır. Haciz borcunu karşılayacak kadar mal varlığına el konulmasıdır. Haciz uygulaması Cebri İcra'nın bir türüdür.

İhtar: Borcunu ödemeyen kişinin uyarılmasıdır. İhtar için borcun vadesinin gelmiş olması şarttır. Vade dolmadan yapılan uyarılar hukuken sonuç doğurmaz. İhtardan sonra genel olarak 7 gün (veya sözleşmede önceden belirlenmiş farklı bir süre) beklenir. Bu süreden sonra ikinci bir ihtara gerek olmadan İcra-i Takip için İcra-İflas dairesine başvurulabilir.
İhtar sözlü de olabilir ancak yazılı olması ("İhtarname") ispatı kolaylaştırır. İhtarların tebliğinde Tebligat Kanunu geçerlidir. İhtar gerekli koşullarda kişinin adresindeki kapıya bırakılarak ve hatta ilanla bile yapılabilir. Örneğin yurtlarda kalan öğrencilere panoda ihtar kağıdını alması gerektiği duyurularak ihtar yapılmış sayılabilir.

Protesto: Tacirlerin ticari işlerinde ihtarı yazılı yapmaları gerekir. Noter kanalıyla yapılan bu ihtara Protesto adı verilir. (Protesto Çekmek)

**** Müecceliyet:*** "Eceli gelmemiş". Borcun henüz ödeme olgunluğuna erişmemiş olmasıdır. Ödenmesi istenemez. Örneğin; Vadesi dolmamış (zamanı gelmemiş) borçlar. "Müeccel Borç" denir.

**** Muacceliyet:*** "Eceli gelmiş". Borcun ödeme olgunluğuna erişmiş olmasıdır. Bu borçların ödenmesi istenebilir. Örneğin; Vadesi dolmuş (zamanı gelmiş) borçlar. "Muaccel Borç" denir. Bazen vadesi dolmayan borçlar da muaccel hale gelebilir. Örneğin, iki taksit ödenmediğinde geri kalan borcun tamamı istenebilir hale gelir.

4. GEÇERSİZLİK: Bir işlemin hukuk kurallarının öngördüğü şekil ve şartlara uyulmadan yapılması halinde karşılaşılan yaptırımdır. Bazı kaynaklarda iki farklı başlık altında incelenir.

A) HÜKÜMSÜZLÜK: Hukukun yapılmasını istediği şekilden farklı bir şekilde yapılan hukuka aykırı bir işlemin sonuçlarının kısmen veya tamamen ortadan kaldırılmasıdır. Hükümsüzlüğün yaptırımı sebeplerinin ağırlığına göre çeşitli türlere ayrılmıştır:

a. Yokluk: İşlem hiç oluşmamış (yok) sayılır. Hukuki işlemin kurucu unsurları eksiktir. Ör: Resmi görevliden başkasının kıydığı nikah. Tapu dairesinden başka bir yerde satışı yapılan ev.

b. Butlan: Bir hukuki işlemin kurucu unsurlarının tamam olması ve fakat işlemin geçerlilik şartlarından bazılarının olmamasıdır. Hukuki işlem oluşmuş sayılır ama sonuçları ortadan kaldırılır. Ör: Yaşı küçük kişilerin yaptığı resmi evlilik. Bu durumda işlem yapılmıştır ama açılan dava ile evlilik sonlandırılır. Butlan 2'ye (bazı kaynaklara göre 3'e) ayrılır.

- Mutlak Butlan: İşlemin (veya sözleşmenin) tamamının geçersiz olmasıdır. Fark edildiğinde kamu otoritesi tarafında isteğe bağlı olmadan ortadan kaldırılır.

- Nisbi Butlan: [Bazı Kaynaklarda bir tür olarak yer almaz.] İşlemin, taraflardan birinin istediği takdirde ortadan kaldırılmasıdır. Talebe bağlıdır. Bu nedenle "İptal Edilebilirlik" de denir.

- Kısmi Butlan: Hukuki işlemin ve sözleşmenin sadece bir bölümü geçersizdir.

B) İPTAL: Hukuka aykırı idari bir kararın ortadan kaldırılmasıdır. Belli bir süre içinde istenmesi koşuluyla bir işlemin yapıldığı andan itibaren ortadan kaldırılmasına olanak tanıyan bir yaptırım şeklidir. İdare Mahkemelerine açılan İptal Davaları ile karara bağlanır. Ör: Disiplin Cezası alan bir öğrenci veya memur kararın yanlış olduğunu düşünüyorsa İdare Mahkemesine İptal Davası açabilir. İstisnalar hariç İdari Dava açma hakkı 60 gün içinde kullanılmalıdır. Aksi halde bu hak yitirilir.

- **Feragat:** (Yazılı: *Feragatname*) Kişinin kendi rızasıyla bir hakkı kullanmaktan vazgeçmesi, Ör: Kişinin bir davadan çekilmesi. Feragat bir yaptırım değildir. Çünkü kendi iradesiyle gerçekleşir.

İRADE FESADI (İSTENÇ BOZUMU)

İrade Beyanı (İstenç Açıklaması): Kişinin hukuki bir işlem yapmak amacıyla düşüncesini ve kararını bildirmesidir. Örneğin: Evlenirken "Evet" diyerek ikrar etmek (kararını açıklamak) gibi.

İrade Fesadı: Kişinin gerçek iradesi ile dışa vurduğu, açıkladığı iradesinin birbirinden farklılaşması durumudur. Gerçek irade ile açıklanan irade arasındaki uyumsuzluktur. Örneğin: Kişinin bir sebepten ötürü gerçekten evlenmek istemediği halde, nikah memuru huzurunda "Evet" demesi gibi. Tehdit edilmiş olabilir, yurtdışına gidebilmek için sahte bir evlilik yapılıyor olabilir.

İrade Bozukluğu Türleri

1. *Hata (Yanılma):* Gerçek iradenin bilmeden ve farkında olmadan farklılaşmasıdır. Hem hatayı yapan hem de hukuki işlemin karşı tarafı da bu durumun farkında değildir. Ör: Bir borç senedindeki tutarın yanlış yazılması. Borçlu da alacaklı da bu durumun farkında değildir. Kasıt yoktur. Farkında olup susmak hata değil hiledir. Hata anlaşıldıktan sonra bir yıl içinde sözleşme iptal edilebileceği gibi hata düzeltilerek devam da ettirilebilir. İptal hakkı için hatanın esaslı olması gerekir. *Esaslı Hatalar:*
    - *Tarafta (Kişide) Hata:* Yanlış kişiyle sözleşme yapmak, isim benzerliği gibi.
    - *Konuda Hata:* Yanlış şeyi konu yapmak, 3. Kattaki ev yerine 4. Kattakini almak.
    - *Mahiyette (İçerikte) Hata*: Yanlış işlem yapmak, almak yerine kiralamak.
    - *Miktarda (Tutarda) Hata:* Yanlış tutar belirlemek, 5bin yerine 50bin.

    - Hata'da her iki taraf da masumdur.

2. *Hile (Aldatma):* Karşı tarafın gerçek iradesini farklılaştırmak, farklı bir irade beyanında bulunmasını sağlamak amacıyla gerçekte var olmayan bir kanaatin oluşturulmasıdır. Karşı tarafın kandırılmasıdır. Aldatma kastı vardır. Kişinin yaptığı hatadan yararlanmak hiledir. Başkasının yaptığı hileden yararlanmak yine hiledir. Hile anlaşıldıktan sonra bir yıl içinde sözleşme iptal edilebileceği gibi uğranan zarar giderilerek devam da ettirilebilir.

Hile bazı durumlarda yalnızca hukuki işlemin iptalini doğurabileceği gibi bazen de aynı zamanda Ceza Kanununa göre suç olan eylemlere kaynak teşkil edebilir. Ör: Sahtekarlık (Dolandırıcılık) gibi.

- Hile'de bir taraf masum değildir.

3. *Muvazaa (Danışıklılık):* Üçüncü şahısları veya devleti kandırmak amacıyla gerçekte yapılmayacak bir işlemin yapılmış gibi gösterilmesidir. Veya işlemin kısmen veya tamamen farklı bir biçimde yapılmasıdır. Muvaza'da her işlemin her iki tarafı da durumun farkındadırlar ve bilinçlidirler. Amaçları üçüncü şahısları aldatmaktır. Örneğin yapılmayacak bir evliliğin yurtdışına gidebilmek için yapılması ve tarafların aile hayatına hiç başlamadan farklı evlerde yaşamaları.

- Muvaza'da her iki taraf da masum değildir.

Muvazaa Türleri

a. ***Mutlak Muvazaa:*** Gerçekte hiç yapılmayacak bir işlemin yapılmış gibi gösterilmesidir. Bir gizli bir de göstermelik / görünürdeki işlem vardır. Örneğin: Eşlerden birinin babasının maaşını alması için boşanmaları ama aynı evde yaşamaya devam etmeleri.

b. ***Nisbi Muvazaa:*** Gerçekte yapılacak bir işlem vardır fakat başka bir türde yapılmış gibi gösterilmesidir. Örneğin: Babanın ölmeden önce evlatlarından birine evi satmış gibi yapması. (Tapu'da satış yapılır ama parayı almamıştır.) Babanın niyeti o evi evladına vermektir (hukuken bağışlama işlemi ile yapılır) ama diğer çocuklar anlamasın diye satmış gibi yapmaktadır.

c. ***Kısmi Muvazaa:*** Yapılan bir işlemin sadece bir bölümünün farklı gösterilmesidir. Örneğin: Vergiden kaçınmak için satış tutarının düşük gösterilmesi.

4. *Tehdit (Korkutma):* Kişinin iradesinin değiştirilmesi için korkutulmasıdır. Ör: Tehdit ile sözleşme imzalatmak. Tehdit yakın ve ciddi bir tehlike içermelidir. Kişinin kendine, bir yakınına, tanıdığına, malına, namusuna, psikolojik bütünlüğüne yönelik olabilir. Hatta hiç tanımadığı birine zarar verileceği korkutması bile tehdit sayılır. Başkasının yaptığı tehditten yararlanmak yine tehdit sayılır. Tehdit ile yapılan işlem iptal edilebilir. Tehditle yapılan işlemin iptali için Zamanaşımı süresi korkunun kalktığı andan itibaren bir yıldır.

   Tehdit Türk Ceza Kanununa göre aynı zamanda bir suçtur. Ceza talebiyle yapılabilecek Suç Duyurusu için ise Zamanaşımı süresi korkunun kalktığı andan itibaren 8 (sekiz) yıldır. *[Bkz. Ceza ve Tazminat Farkı]*

BAŞKASI ADINA İŞ YAPMA:

1. *Vekalet:* Kişinin kendi rızası ile (iradi olarak) bir başkasına, kendi adına ve hesabına işlem yapma yetkisi vermesidir. Sözlü şekilde bile bu yetki verilebilir. Ancak bazı hukuku işlemlerin yapılabilmesi için yazılı veya noter vekaleti istenebilir (Vekaletname). Başkası adına işlem yapan kişiye "Vekil" denir. Kural olarak hak sahibi, istediği zaman vekili azledebilir (yetkisini sonlandırabilir). Vekil de istediği zaman vekillikten çekilebilir. Genel Vekalet tüm hukuki işlemleri kapsar. Özel Vekalette ise sadece belirlenen hukuki işlemler yapılabilir. Ayrıca vekalet süresiz olabileceği gibi süre sınırı da koyulabilir.

2. *Velayet:* 18 yaşından küçük çocuklar adına ana-babalarının (ebeveyn) işlem yapma hakkıdır. Başkaca bir şeye gerek olmaksızın çocuğun doğumu ile ana baba bu hakkı kendiliğinden kazanır. Yine her hangi bir işleme gerek olmaksızın çocuğun 18 yaşını doldurması ile birlikte ana-baba bu hakkı yitirir. Ancak bazen evlat edinme ile Velayet kazanılabileceği gibi eşlerin boşanması halinde eşlerden biri Velayet hakkını yitirebilir. Bu hakka sahip olan kişiye "Veli" denir.

3. *Vesayet:* Bazı durumlarda kişiler kısmen veya tamamen hukuki işlem yapabilme yeteneklerini yitirirler. Örneğin hapis, zihinsel yetilerin kaybı gibi. Bu gibi durumlarda hukuki işlemi kişinin adına ve yerine başkası yapar. Başkası adına işlem yapan bu kişilere "Vasi" adı verilir. Bir kişiye Vasi atanabilmesi için mahkeme kararı gereklidir. Bazı işlemleri yapabilme yeteneği elinden alınan kişiye "Kısıtlı" adı verilir. Yapılan işleme ise "Kısıtlama" denir. Örneğin bir kişi hakkında eşi, ebeveyni veya çocukları aşırı kumar alışkanlığı, yaşlılık nedeniyle ne yaptığını bilememe gibi gerekçelerle mahkemeye kısıtlama talebiyle dava açabilirler.

ANAYASA (*Arapça:* Düstur, *Latince:* Constitutio*, İngilizce - Fransızca:* Constitution, *Almanca:* Konstitution)

Anayasa: Devletin temel örgüt yapısını kuran, devlet organlarının işleyişini ve birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen, temel hak ve özgürlükleri tespit edip güvence altına alan hukuk metinleridir. Çağdaş Anayasalar iki işlevin oluşumunu yerine getirir:

1. **Devletin Örgüt Yapısı**
2. **Temel Hak ve Özgürlükler**

Anayasalar bütünüyle değiştirildiğinde (eskisi tamamen kaldırılıp yerine yenisi kabul edildiğinde) mutlaka Halk Oyu'na (Referandum'a) sunulur. Anayasa içerisinde Yasama, Yürütme ve Yargı organları (üst düzey kurumlar) ana hatları ile düzenlenir. Ayrıntılar diğer kanunlara bırakılır.

YASAMA (*Arapça:* Teşrii, *Latince:* Legum*, İngilizce:* Legislation, *Almanca:* Legislativ, *Fransızca:* Législatif)

Yasama *(Taknin)***:** Kanun yapma, yasa çıkarma, kanun koyma anlamı taşır. Yasama organlarına genel olarak Parlamento, Senato veya Meclis denir.

Ülkemizde Türkiye Büyük Millet Meclisi yasama görevini yerine getirir. TBMM yasama görevini başkasına kısmen veya tamamen, geçici yada devamlı olarak hiçbir biçimde asla devredemez. Bu görevi yalnızca kendisi kullanır.

- 1961-1980 yılları arasında iki meclis vardı: **1.TBMM** ve **2.Cumhuriyet Senatosu.**
  (1982 Anayasası ile Cumhuriyet Senatosu kaldırıldı. Tek Meclisli yapıya geri dönüldü.)

Meclis milletvekillerinden oluşur. Milletvekilleri siyasi parti üyesi veya bağımsız olabilirler. Şu an 600 milletvekili vardır. Genel seçimler 4 (dört) yılda bir yapılır. (Eskiden 5 yılda bir yapılırdı.) Milletvekillerinin yerine hiçbir koşulda başkası vekalet edemez.

* Milletvekilliği bir meslek değil bir görevdir. Bu nedenle bazı Avrupa ülkelerinde Milletvekilliğinden emekli olunamaz.

Milletvekillerinin özel olarak iki tane hakları bulunur. Bunlar **Dokunulmazlık** ve **Sorumsuzluk**'tur.

1. Yasama Dokunulmazlığı: Milletvekilleri görevleri süresince yargılanamaz, sorgulanamaz, tutuklanamaz, gözaltına alınamaz. Ancak işledikleri suçlar, milletvekilliği bitene kadar zaman aşımına uğramaz. Görevleri bitince yargılanırlar. Dokunulmazlık şu şekillerde ortadan kalkar:

1. Milletvekilliği görevinin sona ermesiyle. (Yeniden seçilememe veya tekrar aday olmama.)
2. Doğal yollarla (ölüm, istifa vs.) Ancak İstifa Meclis Genel Kuruluda oylanır.
3. Meclis Genel Kurulunun alacağı bir kararla milletvekilliği düşürülür. Örneğin, hakkında çok ciddi bir suç isnadı vardır (adam öldürme gibi). Suç iddiası için savcılığın milletvekilleri hakkında düzenleyerek Meclis Başkanlığına gönderdiği **Fezleke** gereklidir.

* Milletvekilliği tamamen düşürülebileceği gibi, bazı durumlarda milletvekilliği düşürülmeyip yalnızca dokunulmazlığı da kaldırılabilir (örneğin daha basit suçlarda).

4. Anayasa Mahkemesi tarafından görülen parti kapatma davalarında bazı milletvekillikleri de düşürülebilir. Bu milletvekillerine belirli bir süre için siyaset yasağı getirilebilir.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

2. Yasama Sorumsuzluğu: Milletvekilleri görevleri boyunca, meclis içinde veya dışında ya da Basın-Yayın organlarında yaptıkları konuşmalar, verdikleri beyanlar ve demeçler, bildirdikleri görüşler için sorumlu tutulamazlar. Kullanmış oldukları oylar her koşulda bağımsız ve vicdani kanaatlerine dayalı olmalıdır. Bu nedenle olumlu veya olumsuz verdikleri oylar için suçlanamazlar.

NOT: Tazminat bir ceza olmadığı için, görevleri esnasında da olsa Milletvekilleri hakkında tazminat davaları açılabilir.

YÜRÜTME (*Arapça:* Tenfidi, *Latince - İngilizce:* Executive, *Almanca:* Exekutive, *Fransızca:* Exécutif)

Yürütme *(İcra)***:**Yasaların yürürlüğe koyulması, işletilmesi demektir. **İcra** veya **İcraat** kelimeleri de aynı anlamda kullanılır. Kanunların uygulanmasıdır.

Teamül: Yazılı olmayan, Devlet geleneği. Uyulması zorunlu değildir.

BAKANLAR KURULU (*Arapça:* Hukumah, *Latince - İngilizce - Fransızca:* Cabinet, *Almanca:* Kabinett)

Hükümet veya **Kabine** olarak da adlandırılır. Başbakan ve Bakanlardan oluşur.

Güven Oyu: Basit bir matematiksel hesap gibi görünse de bazen farklı nedenlerle bu hesabın tutmadığı görülür. Bazen de tam tersine Güven Oyu alamaz zannedilen listelerin geçtiği bile olur. Kurulmuş, var olan, çalışan hükümetlere de, gerekli koşullar sağlandığında Güven Oylaması yapılarak (Güvensizlik Oyu verilerek) hükümet düşürülebilir. Fakat Güven Oyu alırsa çalışmaya devam ederler. Güven Oyu **Salt Çoğunluk** ile alınır.

Koalisyon: Partilerin Güven Oyu alabilecek rakama ulaşmak için birlikte hükümet kurmalarıdır. Her parti, her aşamada Koalisyon hükümeti kurabilir. Sayı sınırlaması yoktur. Dünyada dört hatta beş parti ile kurulan koalisyonlar olmuştur. Küçük partilere bakanlık verilir.

İttifak: Seçim öncesinden başlayarak yapılan bir işbirliğidir.

YARGIMA (*Arapça:* Kazai, *Latince:* İudicium, *İngilizce:* Judgment, *Almanca:* Judikative, *Fransızca:* Jugement)

Yargı *(Kaza)***:** Yasalara uyulmadığı takdirde, (uygunsuzluk olup olmadığına karar verilmesi ve) tekrar uygunluğun sağlanmasıdır. Anlaşmazlıkların çözülmesidir. Bağımsız mahkemelerce yürütülür.

1. **Hukuk (Medeni) Mahkemeleri:** Her tür anlaşmazlığa bakar; boşanmalar, parasal anlaşmazlıklar, arazi anlaşmazlıkları, tazminatlar vs… Sonucunda ortaya bir çözüm çıkar, *fakat ceza çıkmaz.*

2. **Ceza Mahkemeleri:** Sonucunda ceza (hapis, para veya sosyal hizmet) çıkan mahkemelerdir. Konusu yalnızca suç olan durumlar bu mahkemelerde görülür.

YARGILAMA HUKUKU (USÜL HUKUKU)

Yargılama Hukuku: Yargılama yöntemlerini (usül) belirler. Dava süreçleri ayrıntısıyla tespit edilir. Yargılamada Diyalektik bir süreç vardır.

Ör-1: Adli Yargıda hakim karşısına çıkmak esas iken, İdari Yargı'da davalar dosyalar üzerinden görülür ve istisnalar hariç hakim karşısına çıkılmaz.
Ör-2: Ceza Muhakemeleri (Usulü) Kanunu (CMUK veya CMK olarak kısaltılır); Ceza mahkemelerindeki yargılamanın nasıl yapılacağını hazırlık aşamasından başlayarak düzenler. (Hangi suça hangi cezanın verileceği ile asla ilgilenmez, bu işi Türk Ceza Kanunu gerçekleştirir.)

Diyalektik: Karşıtlıkları kullanarak gerçekleştirilen akıl yürütme biçimidir. Bir fikir (tez / iddia / sav) kendisine karşıt fikirler (anti-tez / zıt-iddia / karşı-sav) ile çatışır. Böylece yeni bir fikir (sentez / bireşim / terkip) ortaya çıkar. Diyalektik süreç kısaca **Tez + Antitez = Sentez** bağıntısına göre işler.

[*Ek Bilgi:* Bir şeyi yalnızca kendisini inceleyerek anlamak mümkün değildir, karşıtı olan olguları da incelemek gerekir. Kainat ve yaşam döngüsü zıtların birlikteliği üzerine kuruludur. Ahmed Hamdi Tanpınar'ın "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" adlı eserindeki *"Herşey zıddıyla mümkün ve maruftur,"* cümlesi diyalektik anlayışı kasteder. Diyalektik yaklaşıma farklı kültürler ve dinler içerisinde de rastlanır. Örneğin; Çin kültüründe "Yin ve Yang" bu zıtlıkları simgeselleştiren ve birleştiklerinde tam bir daire oluşturan iki balık motifidir. İslam kaynaklarında *"Herşey zıddıyla bilinir,"* prensibine sıklıkla değinilir. Diyalektik anlayışa göre her etki bir tepki doğurur. Bu yaklaşıma göre her sistemin bir iç çelişkisi vardır. Ayrıca diyalektik kavramı tartışmada muhataplarını ikna etme sanatı anlamına gelmektedir. Sözcüğün kelime kökünde "Dia" (ikili, karşılıklı olma) anlamı bulunur. "Diyalog" sözcüğü de yine bu kökten türemiştir.]

Yargılamada taraflar vardır. Tarafların iddiaları (Tez ve Antitez) bulunur. Bunlar birbiriyle çelişir. Örneğin bir tarla anlaşmazlığında tarafların iddiaları birbiriyle çatışmaktadır. Hakim Analiz (Çözümleme) ile sorunu anlar ve sonuca varır (Sentez). Örneğin bir ceza davasında ömürboyu hapis isterken (Tez), zanlının avukatı müvekkilinin suçsuz olduğunu öne sürerek beraatini isteyebilir (Antitez). Hakim tanıkları dinler, delilleri değerlendirir (Analiz) ve sonuca ulaşıp kararını açıklayarak suçluya 8 yıl hapis cezası verebilir (Sentez).

Savcı: Ceza davalarında toplumun yararını savunan kişidir. Örneğin bir suç (cinayet, tehdit, darp vs.) davasında zanlının avukatı ile mağdurun (veya ailesinin) avukatları mahkemede bulunurlar ve tarafları savunurlar. Savcı ise tarafsız olarak kendi iddiasını öne sürebilir. Çoğu zaman mağdurdan yana durur ancak onun asıl amacı mağduru, içinde bulunduğu toplumun bir ferdi olarak dikkate almaktır. Yani gerçekte toplum düzenini savunmaktadır. Bu nedenle savcılara **Cumhuriyet Savcısı** denir. Yani Cumhurun (halkın) ve Cumhuriyetin (devletin) adına hareket ederler. Osmanlıca "Müdde-i Umumi" (Genel İddiacı, Kamu İddiacısı) tabiri savcı demektir. "İddia Makamı" da denir.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

DAVA TÜRLERİ

1. **Ceza Davası:** Karşı tarafın bir suç işlediği iddiasıyla açılan davadır. Mağdur olduğunu iddia eden taraf Suç Duyurusunda bulunur. Dava açılıp açılmasına gerek olmadığına ve ne kadar Ceza isteneceğine Savcılık karar verir. Ama hakim, savcının istediği cezayı vermek zorunda değildir.
2. **Tazminat Davası:** Karşı tarafın verdiği bir zararın giderilmesi istenir. Amaç cezalandırmak değil eksileni yerine koymaktır. Bu nedenle Hukuk mahkemelerine dava açılır (Savcı yoktur).
3. **Tespit (Belirleme) Davası:** Herhangi bir durumun tespiti (belirlenmesi) amacıyla açılır. Arazi sınırlarının tespiti, babalığın veya analık durumunun tespiti
4. **Men (Sonlandırma) Davası:** Yapılmakta olan (devam eden) hukuka aykırı bir saldırının durdurulması amacıyla açılan davadır. "Saldırıya Son Verme Davası" da denir.
5. **Önleme Davası:** Henüz mevcut olmadığı halde belirtilerden yakın bir zamanda gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel bir saldırı tehlikesini hukuk yoluyla savuşturmak amacıyla açılan davadır.
6. **İdari Dava:** Devlet Kurumlarının kararlarına karşı açılan davalardır. Çoğu zaman İdari İptal veya Yürütmenin Durdurulması istemiyle dava açılır.
7. **Ticari Dava:** Ticari İşlemlerdeki anlaşmazlıklarla ilgili olarak açılan davalardır. Bu davalar Ticaret Mahkemelerine açılır.
8. **Askeri Dava:** Askeri Suçlarla ilgili olarak Askeri mahkemelere açılan davalardır.

CEZA TÜRLERİ

A. ADLİ CEZA: Mahkemeler tarafından verilir. Hapis, Para veya Sosyal Hizmet şeklinde verilebilir.

1. Hapis Cezası: En az 1 aydan başlar. Ülkemizde bir aydan daha az hapis cezası yoktur. Kişiye 1 (bir) ayın altında bir hapis cezası verilmişse mutlaka para cezasına çevrilir. En çok 20 yıl olabilir. *İstisna:* Yirmi yılın üzerinde yalnızca **Müebbet** veya **Ağırlaştırılmış Müebbet** vardır.

- **Müebbet:** Ebediyen yani ömür boyu demektir. Çeşitli koşullar sağlandığında 24 yılda çıkabilir. Diğer mahkumlarla birlikte koğuşta kalabilir.
- **Ağırlaştırılmış Müebbet**: Ömür boyu hapiste kalma ihtimali yüksektir. İlk afta cezası basit müebbete dönüşür. Hapiste belirli periyotlarla diğer mahkumlarla bir araya gelir.

CEZANIN ÖNEM DÜZEYİ

* **Hafif Hapis Cezası:** 2 yıldan daha düşük olan cezalardır. [Eskiden Sulh Ceza Mahkemesinde görülürdü.] Bu cezalar ertelenebilir (tehir edilebilir). Suç üç yıl içinde (bazen beş yıl) tekrar işlenirse ceza uygulanır. Erteleme kararında takdir yetkisi hakimindir.

* **Ağır Hapis Cezası:** 10 yıldan 20 yıla kadar olan cezalar ile Müebbet Cezalardır. Bu tür suçlar için genellikle (kesin bir kural değildir) tutuklu yargılama uygulanır. Bu davalar Ağır Ceza Mahkemesinde görülür.

2. Adli Para Cezası: Kişiye para cezası kesilir. Para her durumda Hazineye aktarılır. Davanın karşı tarafına verilmesi söz konusu değildir. (Tazminat karşı tarafa ödenir. Ancak Tazminat zaten ceza değildir.) Bazı cezalar doğrudan parasaldır. Bazıları ise hakimin takdiri ile Hapis cezasından para cezasına çevrilebilir. İDARİ PARA CEZASI İLE KARIŞTIRILMAMALIDIR.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)

<u>Para Cezasına Çevrilebilir Hapisler:</u> Takdir yetkisi hakime bırakılmıştır. İsterse para cezasına çevirir. İsterse hapis cezası olarak uygulatır. 1 yılı geçenler çevrilemez. Kişi hapisten çevrilen Para Cezasını yatırmadığında hapse atılır. Fakat hapisteyken ödeme yaparsa tekrar çıkarılır.

<u>Doğrudan Para Cezaları:</u> Hakimin takdir yetkisi yoktur. Bazı suçlar için yalnızca para cezası esas alınmıştır. Hakim suçun sabit olduğuna kanaat getirirse sadece para cezasına hükmeder.

3. Sosyal Hizmet Cezası (Kamu Hizmeti Cezası): Kişilerin bir kamu kurumunda veya kamusal alanda çalışarak ceza çekmeleridir. Aslında Denetimli Serbestliğin bir türüdür. Bazen de cezası çok azalan mahkumlara uygulanır.

- **Denetimli Serbestlik:** Farklı Tedbir'ler alınabilir. Örneğin yurtdışına veya şehir dışına çıkma yasağı. Günlük veya haftalık olarak Karakola ve savcılığa gidip imza atma gibi. Yargılanma esnasında kişinin kaçmaması için uygulanır. Bazen de cezası çok azalan mahkumlara uygulanır.
- **Gözlem Altına Alma:** Zanlının (şüphelinin) sağlık sorunu şüphesi ile hastanede polis denetiminde tutulmasıdır. Akıl sağlığı eksikliği şüphesiyle güvenlikli bir ruh hastalıkları hastanesine bırakılan zanlı da gözlem altındadır. (GÖZALTI FARKLI BİR KAVRAMDIR.)

ULUSLARARASI HUKUK

<u>Diplomasi:</u> Uluslararası siyasi ve hukuki iletişim demektir. Diplomat bu iletişimi gerçekleştiren ve bu işi bir meslek olarak yapan kişidir. Var olan sorunlar karşılıklı için iletişim kurulur. Sorunların çözümü için karşılıklı (iki veya daha fazla ülkenin bir araya gelmesiyle) anlaşma/antlaşma imzalanır.

Not: *Bürokrasi* farklı bir kavramdır, üst düzey devlet memurluklarını ifade eder.

<u>Büyükelçilik:</u> Başka bir ülkede siyasi ve hukuki olarak kendi ülkesini temsil ederler. **Devletler <u>Genel</u> Hukukunun** bir sonucu olarak kurulurlar. Diplomatik olarak diğer ülkelerle iletişim kurarlar. Ülkemiz adına, başka bir ülkede üst düzey faaliyette bulunurlar. Büyükelçilik binası ve arazisi görev yapılan ülkenin başkentinde bulunur. Örneğin Türkiye'nin Almanya Büyükelçiliği Berlin'de yer alır. İhtiyaç varsa başka şehirlerde **Elçilik** açılabilir. Örneğin New York'da Türk Elçiliği vardır, ama Büyükelçilik Waşington'da bulunur. Ülkenin vatandaşlarının değil *doğrudan devletin kendisine ait işlemler* gerçekleştirilir. Büyükelçilerin sınırsız diplomatik dokunulmazlıkları vardır.

* **Diplomatik Dokunulmazlık:** Diplomatlar (özellikle de Büyükelçiler) görev yapmak için gittikleri ülkelerde her ne yaparlarsa yapsınlar, hatta suç dâhi işleseler gözaltına alınamazlar, tutuklanamazlar, yargılanamazlar, sorgulanamazlar, hapse atılamazlar. Büyükelçilik binaları, arazileri ve hatta resmi plakalı araçları kendi ülkesinin toprağı sayılır. İzinsiz girilemez, aranamaz. Binalar içeriden kendi ülkesinin askeri veya polisi tarafından korunur. Araçlar hiçbir gerekçeyle, durdurulamaz, içinden kimse indirilemez. Bunlar Dünya çapında kabul görmüş kurallardır. Aksini yapmak, örneğin bir Büyükelçiyi hapse atmak Savaş Sebebi olarak bile kabul edilebilir. Bu dokunulmazlık Mekan kısıtına sahiptir. Yani kendi ülkesine döndüğü anda sıradan bir vatandaş sayılır. (Milletvekili dokunulmazlığında ise Zaman kısıtı vardır, yani görev süresi bittiğinde dokunulmazlık ortadan kalkar.)Büyükelçi yardımcısı (Ateşe) ve Büyükelçilik binasını koruyan Askeri Komutan da yine diplomatik dokunulmazlığa sahiptir. *Diplomatlar hakkında iki şey talep edilebilir:*

---

1. Ülkesine geri çekilmesini (dolayısıyla başka birisinin onun yerine gönderilmesini) istemek [İstenmeyen Adam İlan Etme]. Bu talep yerine getirilmediğinde istenmeyen diplomatlar zorla sınırdışı edilebilirler (diplomatik dokunulmazlığın istisnasıdır). Bazen bu tür talepler sonrası, özellikle sınırdışı etme durumlarında yerine yenisi gönderilmeyip büyükelçilik kapatılabilmektedir.

2. Kendi ülkesinde yargılanmasını istemek. Bu durumun istisnası yoktur, görev yaptığı ülkede asla yargılanamaz. Sadece bu yönde bir talep kendi ülkesine yapılabilir.

Başkonsolosluk: Bir ülkenin vatandaşlarının farklı ülkelerdeki nüfus, vatandaşlık ve ticari işlemlerine bakar. **Devletler Özel Hukukunun** bir sonucu olarak kurulurlar. Örneğin bir Türk gencinin bir Alman ile evlenmesi; vize ve pasaport işlemleri, başka ülkelerde doğan Türk vatandaşlarının nüfus kayıt işlemleri gibi… Başkonsolosların diplomatik dokunulmazlıkları sınırlanmıştır. (Büyükelçilikte ise bunun aksine sınırsızdır.) İhtiyaç halinde başka şehirlerde **Konsolosluklar** açılabilir. Örneğin Alman Devleti Sivas'ta, Suriye Devleti Hatay'da konsolosluk açmışlardır.

Devletler Hukuku (Uluslararası Hukuk)

1. **Devletler Genel Hukuku:** Farklı ülkelerin devlet düzeyindeki hukukudur. (Kamu Hukuku)
2. **Devletler Özel Hukuku:** Farklı ülkelerin vatandaşlar düzeyindeki hukukudur. (Özel Hukuk)

ŞEKİL TÜRLERİ

1. ***Sözlü Şekil:*** Hukuki işlemin yazılı olmadan yapılmasıdır. Ör: Bir arkadaşına senetsiz borç verme. Sözlü Şekil tamamen isteğe bırakılmıştır.
   - ***Şahitli (Tanıklı) Şekil:*** Yapılan işleme tanık olanlar vardır. Yine de güvenilirlik çok yüksek değildir. Ör: Borç verirken şahit tutmak.
   - ***Merasimli Şekil:*** Türk hukukunda Sözlü Şekil'in mecbur kılındığı tek örnektir. Yalnızca Nikah kıyılırken tarafların şahitler huzurunda Sözlü İkrar'ı (kararını söylemesi) zorunludur (Evet-Hayır). Nikah Defterinin imzalanması tamamlayıcı şarttır.
2. ***Yazılı Şekil:*** Hukuki İşlemin yazıya dökülmesidir.
   - ***a) Basit Yazılı Şekil:*** Kağıda veya uygun başka bir malzemeye yazılır. İlave bir özellik yoktur. Elle, makinayla yazılması, matbu (basılı) olması durumu değiştirmez. Önemli olan imzanın elle atılmış olmasıdır. (İmza atamayanların durumu kanunda açıklanmıştır.) Metin ve İmza asli unsurlardır.
   - ***b) Mevsuf (Nitelikli) Yazılı Şekil:*** Evrakta bulunması zorunlu olan ilave unsurlar vardır. Ör: Kefalet Sözleşmesinde kefil olunan tutar mutlaka el yazısı ile yazılmalıdır. Vasiyetname bütünüyle vasiyet bırakanın el yazısıyla yazılırsa geçerlidir.
     - ***Senetli Şekil:*** Nitelikli şeklin bir türüdür. Ör: Bono (Borç Senedi) şekil şartlarına tabidir. [**Not:** Adi / Basit Borç Senetleri hariçtir. Adi Senetler basit şekle tabidir.]
3. ***Resmi Şekil:*** Resmi görevli huzurunda yapılan işlemdir. Ör: Evler Tapu Dairesinde satılır. Vasiyetname istenirse Noter'de düzenlenebilir. (El yazısı zorunluluğu kalkar.)

BAZI ÖNEMLİ KAVRAMLAR

Müspet: Etkin, doğrudan, pozitif, olumlu. Burada davranışın anlam içeriğinin doğruluğu değil etkin olması göz önüne alınır. Örneğin; *Müspet Suç:* Kişinin doğrudan, yapma şeklindeki bir davranışıyla ortaya çıkan suç. (Aslında suç işlemek kötü bir şeydir, yani müspetlik her zaman olumluluk anlamına gelmez. Ancak davranış pozitif, doğrudan bir eylemle oluşmuştur.)

Menfi: Edilgin, dolaylı, negatif, olumsuz. Davranışın anlam içeriğinin yanlışlığı değil edilginliği göz önüne alınır. Örneğin; *Menfi Edim:* Yapmama şeklindeki bir davranış, belirli bir saatten sonra müzik çalmama. (Aslında belirli bir saatten sonra insanları rahatsız etmemek iyi bir şeydir, yani menfilik her zaman olumsuzluk anlamına gelmez. Ancak davranış negatif bir eylemle oluşmuştur.)

Karine: Ön-kanı, belirti. Bilinen bir durumdan bilinmeyen bir durumla ilgili kanaat oluşturma. Aksi anlaşılana kadar bir şeyi belirli bir biçimde kabul etme. Örneğin; *Masumiyet Karinesi:* Aksi isptlanana kadar herkes masumdur.

İfa: Yerine getirme, gerçekleştirme, ödeme. Örneğin; bir borcun ödenmesi.

***Mücbir Sebep** (Zorlayıcı Neden):* Kişinin ve hukuk sisteminin elinde olmayan doğal koşullardır. Sel, deprem, çığ, toprak kayması, salgın hastalık gibi.

Nafaka (Geçimlik): İhtiyacı ve yasal olarak almaya hakkı bulunan bir yakına zorunlu olarak geçim yardımı yapmaktır. Özellikle boşanan eşler arasında gerçekleşen bir uygulamadır.

Gaiplik: Kişinin kaybolması hali. Malvarlığından hak edinebilmek için beş yıllık bekleme süresi vardır. Ör: Kişinin evden çıkıp bir daha gelmemesi ve haber alınamaması. Ölüm şüphesi kuvvetli ise bu süreye uyulmaz. Ör: Denize düşerek gerçekleşen bir uçak kazasında bulunamayan kişi.

Defi (Savu): Bir davada karşı taraftaki kişinin bir şeye hakkı olmadığını ileri sürmektir. Ör: Borcun zamanaşımına uğradığını sürerek karşı tarafın isteme hakkının olmadığını öne sürmek.

***Tereke*:** Ölen kişinin geride bıraktığı herşeydir. Bunun içine ödemek zorunda olduğu borçlar ve alacaklar da dahildir.

Fesih: Bir şeyin sonlandırılması, ortadan kaldırılması. Ör: Sözleşmenin feshedilmesi.

Kaynak: Vikipedi (Wikipedia)